

แผนยุทธศาสตร์
องค์การสวนพฤกษศาสตร์
ประจำปี 2556-2560

ฉบับผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการองค์การสวนพฤกษศาสตร์
ครั้งที่ 11/2555 วันที่ 24 กันยายน 2555

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร		หน้า
		ก
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 ประวัติความเป็นมา	1
	1.2 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง	3
	1.3 อำนาจหน้าที่	3
	1.4 ประเภทกิจการ	4
	1.5 ความหมายของสวนพฤกษศาสตร์	4
	1.6 พื้นที่ดำเนินงาน	4
	1.7 โครงสร้าง	6
	1.8 ลักษณะเฉพาะทางธุรกิจ	7
	1.9 องค์ประกอบของสวนพฤกษศาสตร์	10
	1.10 บทบาทและหน้าที่ของสวนพฤกษศาสตร์	12
	1.11 สวนพฤกษศาสตร์มาตรฐานสากล	13
	1.12 มาตรฐานสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค	17
	1.13 เกณฑ์การจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค	18
	1.14 ขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค	19
บทที่ 2	นโยบายรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	20
	2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	20
	2.2 นโยบายของผู้ถือหุ้นภาครัฐ (Statement of Directions)	22
	2.3 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	23
บทที่ 3	การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม	27
	3.1 สวนพฤกษศาสตร์ในต่างประเทศ	27
	3.2 สวนพฤกษศาสตร์ในทวีปเอเชีย	28
	3.3 สวนพฤกษศาสตร์ในประเทศไทย	29
	3.4 การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก (SWOT Analysis)	31
	3.5 การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	33
	3.6 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	34

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน	36
4.1 วิสัยทัศน์ (Vision)	36
4.2 พันธกิจ (Mission)	36
4.3 ค่านิยม (Core Value)	37
4.4 ตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Positioning)	38
4.5 แผนกลยุทธ์ 2556 - 2561 (Strategic Roadmap)	40
4.6 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานระยะ 5 ปี (2556 – 2560)	41
ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาสวนสวยแห่งการเรียนรู้คู่ความเพลิดเพลิน	43
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เผยแพร่และ ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน	45
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ศึกษา วิจัย และพัฒนาพรรณพืชเพื่อเป็น ฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน	47
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์และพัฒนาธุรกิจ	48
ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาให้เป็นองค์กรที่รักษาสีสิ่งแวดล้อม และรับผิดชอบต่อสังคม	49
ยุทธศาสตร์ที่ 6 เพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กร	50
บทที่ 5 โครงการสำคัญเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ (Flagship Project)	54
แผนงาน/โครงการตามยุทธศาสตร์	54
บทที่ 6 การบริหารแผนยุทธศาสตร์และการติดตามประเมินผล	65
ภาคผนวก นิยมศัพท์	67

บทสรุปผู้บริหาร

บริบท

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ (อ.ส.พ.) เป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนพฤกษศาสตร์ ลงวันที่ 7 เมษายน 2535 โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์การฯ ไว้ดังนี้

1. รวบรวมพรรณไม้ต่างๆ เพื่อจัดปลูกเป็นหมวดหมู่
2. ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมตัวอย่างพรรณไม้แห้ง ข้อมูล เอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการพฤกษศาสตร์กับองค์กรอื่นทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร
3. ขยายพันธุ์ และอนุรักษ์พรรณไม้ของประเทศไทย
4. ศึกษา ค้นคว้า ฝึกอบรม และวิจัยทางด้านพฤกษศาสตร์และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากพืช รวมทั้งส่งเสริมและให้ความร่วมมือในกิจการดังกล่าวของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน
5. เป็นสถานศึกษาพรรณไม้ในสภาพธรรมชาติ ตลอดจนเป็นสถานที่สำหรับการสนทนาการพักผ่อนหย่อนใจ และให้ความรู้โดยเฉพาะทางด้านพฤกษศาสตร์
6. ปลูกฝังและกล่อมเกลাজิตใจ รวมทั้งให้ความรู้แก่เยาวชน ให้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ
7. นำเข้ามาในและส่งออกป็นนอกราชอาณาจักรเพื่อจำหน่ายซึ่งของที่เกี่ยวข้องกับกิจการพฤกษศาสตร์
8. ประกอบกิจการพฤกษศาสตร์ รวมทั้งกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องหรือใกล้เคียงกับกิจการพฤกษศาสตร์

กระทรวงการคลังได้ประสานกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะกระทรวงเจ้าสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปทิศทางที่สำคัญของภาครัฐ (Statement of Direction : SOD) ที่จะใช้เป็นแนวทางในการกำกับดูแลและชี้ประเด็นที่ อ.ส.พ. ควรให้ความสำคัญและเร่งดำเนินการ รวมถึงการใช้เป็นแนวทางในการกำหนดตัวชี้วัดสำหรับการประเมินผลการดำเนินงานของ อ.ส.พ. ต่อไป ซึ่งแนวนโยบายผู้ถือหุ้น/ภาครัฐ (Statement of Direction) สำหรับ อ.ส.พ. ดังนี้

- มุ่งพัฒนาการรวบรวมพรรณไม้เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์กลางการอนุรักษ์พรรณไม้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านทรัพยากรพืช และสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ
- ต่อยอดองค์ความรู้ด้านพรรณไม้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการหารายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

- ขยายและพัฒนาบริการรูปแบบใหม่ให้มีความทันสมัยและใช้เทคโนโลยีทันสมัย เพื่อขยายขอบเขตองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือต่อยอดความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์

ทิศทางและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

วิสัยทัศน์

เป็นส่วนพฤกษศาสตร์ชั้นนำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

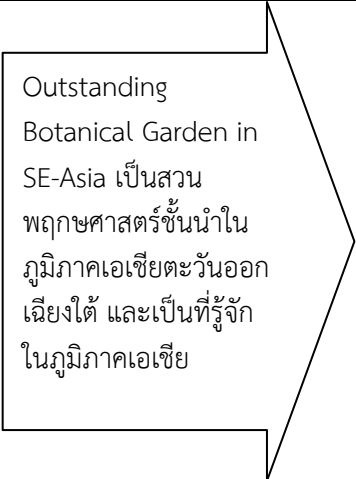
To be Outstanding Botanical Garden in SE-Asia

พันธกิจ

1. สร้างองค์ความรู้และแหล่งการเรียนรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้ส่วนพฤกษศาสตร์เป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์พืชและองค์ความรู้ทางด้านพืชเพื่อการศึกษาของประชาชน
2. เผยแพร่องค์ความรู้และสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อให้มีการถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรพรรณพืช และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Positioning)

ในการกำหนดวิสัยทัศน์การดำเนินงานขององค์การสวนพฤกษศาสตร์เพื่อให้มีภาพที่คาดหวังของการดำเนินงานที่ชัดเจน จึงได้กำหนดช่วงระยะเวลาของการดำเนินงานออกเป็น 3 ช่วงเวลา และกำหนดวิสัยทัศน์ในแต่ละช่วงเวลาไว้ดังนี้

ปี 2556 – 2558	ปี 2559 – 2561	ปี 2561 เป็นต้นไป
		
ตัวขับเคลื่อนเชิงคุณค่า (Value Driven)		
- Edutainment (องค์ความรู้ + ความสนุกสนาน ตื่นเต้น น่าค้นหา) = สวนสวยแห่งความรู้คู่ความเพลิดเพลิน - Green & Clean Organization เป็นองค์กรที่รักษาสีเขียวและรับผิดชอบต่อสังคม		

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน 5 ปี (2556 – 2560)

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาออกเป็น 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย
1. พัฒนาสวนสวย แห่งการเรียนรู้ คู่ความเพลิดเพลิน (Gardens of Edutainment)	สวนแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์ มี ความสวยงาม และเป็นแหล่ง เรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการ ของประชาชน	- ระดับความสำเร็จในการ พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ แต่ละแห่ง	- ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80
2. ส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ เผยแพร่และ ถ่ายทอดองค์ ความรู้สู่ประชาชน	ประชาชนได้รับความรู้ทางด้าน พืชผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ ความรู้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะเป็น การสร้างจิตสำนึกในการรักและ หวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ	- จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม การให้ความรู้ที่เพิ่มขึ้น	- ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 30
3. ศึกษา วิจัย และ พัฒนาพรรณพืช เพื่อเป็นฐานการ พัฒนาที่ยั่งยืน	พรรณไม้หายากของประเทศไทย ได้รับการอนุรักษ์ ศึกษา พัฒนา และส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ อย่างยั่งยืน	- จำนวนชนิดพรรณไม้หา ยากตามบัญชีรายชื่อ พรรณไม้หายาก (Red List) ที่รวบรวมไว้ในสวน พฤกษศาสตร์ (สะสม) - จำนวนผลงานทาง วิชาการที่ได้รับการ เผยแพร่ในวารสารสากล	- ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 30 - ปีละไม่น้อย กว่า 10 เรื่อง
4. ส่งเสริมภาพลักษณ์ และพัฒนาธุรกิจ	ประชาชนรับรู้และรู้จักสวน พฤกษศาสตร์มากยิ่งขึ้น มีรายได้จากการดำเนินงาน เพิ่มขึ้น	- จำนวนผู้เข้าเยี่ยมชมที่ เพิ่มขึ้น - รายได้จากการ ดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น	- ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 15 ต่อปี - ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15
5. พัฒนาให้เป็น องค์กรที่รักษา สิ่งแวดล้อมและ รับผิดชอบต่อสังคม	ประชาชนมีความเชื่อมั่นและ ยอมรับในการดำเนินงานเพื่อ รักษาสิ่งแวดล้อมและการแสดง ความรับผิดชอบต่อสังคม	- การได้รับการรับรอง มาตรฐานสิ่งแวดล้อม ISO14001 ทั่วทั้งองค์กร	- ภายในปี 2559
6. เพิ่มสมรรถนะการ บริหารจัดการและ พัฒนาองค์กร	องค์กรฯ สามารถพัฒนาขีด สมรรถนะและความพร้อมในการ ดำเนินงาน	- ความพึงพอใจของผู้มาใช้ บริการ	- ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาสวนสวยแห่งการเรียนรู้คู่ความเพลิดเพลิน (Gardens of Edutainment)

1.1 กำหนดเอกลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์แต่ละแห่งให้มีความโดดเด่น

- 1.1.1 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เชียงใหม่ ให้โดดเด่นด้านการรวบรวมพืชในตระกูลกล้วยไม้ ชิง-ซ่า และไม้หายากของประเทศไทย
- 1.1.2 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์บ้านร่มเกล้า พิษณุโลก ในพระราชดำริ ให้โดดเด่นในด้านการรวบรวมพืชในกลุ่ม Rhododendron และ Magnolia
- 1.1.3 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ระยอง ให้โดดเด่นด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระบบนิเวศ Wetlands และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.1.4 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์เมืองพล ขอนแก่น ให้โดดเด่นในการเป็นแหล่งรวบรวมพืชและภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
- 1.1.5 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์พระแม่ย่า สุโขทัย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านพืชกับวัฒนธรรม (Green Heritage)
- 1.1.6 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์เกาะระ พังงา ให้เป็นแหล่งทัศนศึกษาพฤกษศาสตร์บนเกาะ โดยนำเสนอเป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติฯ สมเด็จพระเทพฯ 60 พรรษา

1.2 สร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสวนพฤกษศาสตร์ ด้วยการปรับปรุงและตกแต่งพรรณไม้มีชีวิต (Living Collection) ให้สอดคล้องกับฤดูกาล พัฒนาและตกแต่งสวนตามแนวความคิด (Theme Garden) ให้มีความสวยงาม โดยให้มีการศึกษาวิจัยความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการ จัดทำศูนย์รวมกล้วยไม้ ปรับปรุงพื้นที่รวบรวมพรรณไม้ให้มีความโดดเด่น ให้มีการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการที่มีความน่าสนใจ เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ที่อยู่ในกระแสความสนใจของประชาชน (In trend) การสร้างเรื่องราว (Story) ให้น่าสนใจและน่าค้นหาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้

1.3 ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการให้บริการ โดยการปรับปรุงระบบไฟฟ้า โทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบน้ำ ห้องน้ำ ระบบบำบัดน้ำเสีย ถนน ระบบขนส่งและระบบสัญญาณภายใน สิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการให้บริการของนักท่องเที่ยว/การให้บริการทางการศึกษา การซ่อมแซมและปรับปรุงสิ่งก่อสร้างเดิมให้มีความพร้อมในการใช้งานและการให้บริการ รวมถึงระบบรักษาความปลอดภัยและการขอความช่วยเหลือในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินในพื้นที่

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน

2.1 ส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงพฤกษศาสตร์ได้ทุกฤดู (Year Plan) เน้นให้มีจัดเทศกาลในแต่ละช่วงฤดู อย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง เพื่อจูงใจให้ประชาชนเข้ามาท่องเที่ยวในสวนพฤกษศาสตร์มากยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรมการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ทุกแห่ง รวมถึงกิจกรรมการให้ความรู้ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ เพื่อเสริมให้ความรู้ สร้างความตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และทำให้ประชาชนรู้จักสวนพฤกษศาสตร์มากยิ่งขึ้น

- 2.2 พัฒนาหลักสูตรการถ่ายทอดความรู้ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และขยายไปยังกลุ่มเป้าหมายใหม่** จากนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชนทั่วไปไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรการฝึกงานสำหรับนักศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ในประเทศไทย และขยายไปสู่ศึกษาในระดับนานาชาติ ค่ายเยาวชนรักษัธรรมชาตินิระดับนานาชาติ
- 2.3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกประเทศ** จัดการหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมสัมมนาทางวิชาการในระดับนานาชาติ การนำเสนอผลงานทางวิชาการ การเพิ่มเครือข่ายอาสาสมัครทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและเครือข่ายสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนอีกด้วย
- 2.4 ใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน** โดยการนำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบ Interactive มาให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่จัดแสดงพรรณไม้ เพื่อสร้างความน่าสนใจ น่าตื่นเต้น และดึงดูดใจเยาวชนรุ่นใหม่ให้สนใจศึกษาพรรณไม้มากยิ่งขึ้น การพัฒนาหน้าโฮมเพจขององค์การฯ ให้มีความทันสมัย ง่ายต่อการเข้าถึง และการสืบค้นข้อมูล รวมถึงเพิ่มเติมการให้บริการแก่ประชาชนให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ศึกษา วิจัย และพัฒนาพรรณพืชเพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

- 3.1 เร่งสำรวจและรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย** โดยเน้นสำรวจและรวบรวมกล้วยไม้ ชิง-ซ่า และพรรณไม้หายากตามบัญชีรายชื่อพรรณไม้หายากของประเทศไทย (Red List) การสำรวจพรรณไม้ในพื้นที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ รวมถึงการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณไม้ที่เป็นไม้ที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ท่องเที่ยวต่างๆ มีสวนพฤกษศาสตร์ประจำภูมิภาคสำรวจ และดำเนินการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของแมลง เพื่อรองรับการจัดทำพิพิธภัณฑ์แมลงในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
- 3.2 เริ่มการสำรวจและรวบรวมพรรณไม้ในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้** การแลกเปลี่ยนตัวอย่างพรรณไม้ การสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้ทั้งในประเทศและนอกประเทศ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยงาน โดยเน้นการจัดทำข้อตกลงกับหน่วยงานที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นในพื้นที่ที่ประเทศพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา เวียดนาม และทางตอนใต้ของประเทศไทย
- 3.3 พัฒนาและต่อยอดงานวิจัยไปสู่ผลิตภัณฑ์และบริการ** เน้นศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์เพื่อความงาม ผลิตภัณฑ์สมุนไพร พัฒนาและจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ทางวิชาการในรูปแบบต่างๆ ปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอให้น่าสนใจให้มีการเผยแพร่ไปสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนารูปร่างและส่งเสริมภาพลักษณ์

- 4.1 สร้างภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์ (Brand Identity) เพื่อสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์ที่จะให้ประชาชนได้รับรู้ในคุณค่าและจดจำภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทุกช่องทาง และเน้นสื่อทางอินเทอร์เน็ต สื่อทาง Social Network
- 4.2 ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ ด้วยการจัดนิทรรศการ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ป้ายโฆษณา และเพิ่มการใช้พื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นสถานที่ถ่ายทำรายการโทรทัศน์ สารคดีต่างๆ
- 4.3 เพิ่มศักยภาพในการหารายได้ สร้างจุดเน้นของการเน้นให้ความสำคัญของพืชในกลุ่มสำคัญ 3 กลุ่ม คือ กล้วยไม้ ชิง-เช่า และไม้หายาก ด้วยการจัดทำของที่ระลึก จำหน่ายต้นไม้ กล้าจิว จัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละช่วงฤดู เพิ่มสินค้าและบริการ ผลิตภัณฑ์จากศูนย์เกษตรอินทรีย์ ผลิตภัณฑ์เพื่อความงามที่ได้จากผลงานวิจัย รวมถึงการขายช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า และการเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายในระบบอินเทอร์เน็ต

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาเป็นองค์กรที่รักษาสีสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม (Green & Clean Organization)

- 5.1 เน้นการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมพิเศษเพื่อสนองพระราชดำริ โครงการอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้วยหญ้าแฝก โครงการศึกษานิเวศวิทยาและชีววิทยาของหิ่งห้อยในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ พันธุ์และอนุรักษ์หิ่งห้อยในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ จัดทำป้ายให้ความรู้ รวมถึงการนำข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่มีอยู่มาจัดทำเป็นสื่อให้ความรู้ รวมถึงการประชุมทางวิชาการ/จัดกิจกรรมทางวิชาการเพื่อร่วมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เถลิงพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย
- 5.2 สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่รักษาสีสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการนำระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมมาใช้ทั่วทั้งองค์กร และสร้างเสริมค่านิยมในการร่วมกันดูแลรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้กับบุคลากรทุกระดับ ส่งเสริมให้มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่รักษาสีสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมและบริการต่างๆ ขององค์กรฯ รวมทั้งการเปิดเผยข้อมูลให้แก่ประชาชนได้รับทราบเพื่อสร้างภาพลักษณ์ในการเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมรักษาสีสิ่งแวดล้อม
- 5.3 เสริมสร้างความรักและความตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและการการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่ประชาชน ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก แปลงพันธุ์ไม้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการบริการที่เท่าเทียม การจัดหาพื้นที่สำหรับเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาคราชการ อุตสาหกรรมและเอกชนเข้ามากิจกรรมการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ รวมถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนละแวกใกล้เคียง ชุมชนที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับสวนพฤกษศาสตร์ ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต สนับสนุนกิจกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 6 : เพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กร

- 6.1 **เพิ่มขีดสมรรถนะของบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ** ด้านความรู้พื้นฐานด้านพฤกษศาสตร์ เพื่อให้เป็นผู้ที่จักสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Train the Trainer) เตรียมความพร้อมของบุคลากรเพื่อการก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียน พัฒนาทักษะทางการสื่อสาร ภาษาอังกฤษ ภาษาอื่นๆ สำหรับเจ้าหน้าที่ให้บริการ รวมถึงทักษะในการสื่อสารภายในองค์กร (Communication skills) เสริมสร้างวัฒนธรรมในการทำงานที่มีความหลากหลาย สามารถทำงานข้ามหน่วยงานและสายงานได้ พัฒนาสมรรถนะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆ เช่น ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับต้น เสริมสร้างนักบริหารรุ่นใหม่ เพื่อให้เป็นกลุ่มผู้บริหารที่บุกเบิกหรือเป็นผู้สร้างนวัตกรรมในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กรฯ ให้ก้าวไปสู่ความเป็นองค์กรชั้นนำ รวมถึงจัดกิจกรรมส่งเสริมให้มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีให้กับคณะกรรมการ อนุกรรมการ เพื่อให้มีการผลักดันการดำเนินงานขององค์กรฯ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม
- 6.2 **ปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรฯ ให้มีความเหมาะสม** ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการจัดการสวนพฤกษศาสตร์ที่เหมาะสมเปรียบเทียบกับหน่วยงานในรูปแบบใกล้เคียงกันหรือหน่วยงานที่เป็น Best Practice และการปรับปรุงโครงสร้าง อัตรากำลัง ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับภารกิจและการเจริญเติบโต
- 6.3 **พัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรบุคคล** ด้วยการพัฒนาระบบบริหารผลตอบแทนและสิทธิประโยชน์ ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยใช้ระบบการวัดผลการดำเนินงานรายบุคคลที่โปร่งใสและเป็นที่ยอมรับ พัฒนาและเสริมสร้างระบบแรงงานสัมพันธ์ จัดหาแนวทางการจัดการความขัดแย้งทางผลประโยชน์ กลไกดูแลรับผิดชอบเรื่องเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เหมาะสม รวมถึงการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล
- 6.4 **เสริมสร้างระบบคุณธรรม จริยธรรม ปรับกระบวนทัศน์** โดยนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการทำงาน และยกระดับธรรมาภิบาลขององค์กรฯ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมาภิบาลให้กับบุคลากรภายใน การปรับเปลี่ยนค่านิยม และหล่อหลอมวัฒนธรรมใหม่ให้เอื้อต่อการพัฒนาองค์กรฯ วางแนวทางการเชื่อมโยงคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลไว้กับระบบงานอื่นๆส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานภายในองค์กรฯ มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) โดยการดำเนินงานภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับดูแลตนเองที่ดี คำนึงถึงบริการที่มีคุณภาพอันจะก่อให้เกิดประโยชน์และผลกระทบเชิงบวกแก่ผู้เข้ามาใช้บริการขององค์กรฯ
- 6.5 **ปรับปรุงระบบการตัดสินใจ การบริหารความเสี่ยง และกำกับตรวจสอบในการดำเนินงาน** โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการกำกับดูแลกิจการที่ดี และการควบคุมภายในที่ดีขององค์กรฯ การเสริมสร้างบทบาทและความเข้มแข็งของคณะกรรมการ คณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อช่วยทำหน้าที่สอบทานระบบการบริหารงานและการควบคุมภายในที่ดี และจัดให้มีช่องทางสื่อสารให้ผู้มาใช้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศขององค์กรฯ ได้โดยง่าย รวมถึงพัฒนาการบริหารจัดการความเสี่ยง การรายงานผลการบริหารจัดการความเสี่ยงในระดับที่มีความรุนแรง ให้มีการ

รายงานอย่างต่อเนื่อง และให้มีการดำเนินการวิเคราะห์ความเสี่ยงในทุกโครงการที่จะดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้เป็นวัฒนธรรมขององค์กร

- 6.6 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยจัดทำ ทบทวนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับภารกิจหลักและภารกิจสนับสนุนขององค์การฯ รวมถึงการจัดทำและทบทวนแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการระบบสารสนเทศที่เป็นรูปธรรมเพิ่มระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารทรัพยากรบุคคล ระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการควบคุมและการตรวจสอบภายใน และพัฒนาระบบสารสนเทศที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ และระบบสารสนเทศที่จะตอบสนองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์กรฯ

โครงการสำคัญเพื่อรองรับยุทธศาสตร์

เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การสวนพฤกษศาสตร์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทุกหน่วยงานมีทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการดำเนินงานร่วมกัน และมีจุดมุ่งเน้นในการดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดด้วยทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด จึงกำหนดให้มีโครงการสำคัญเพื่อรองรับการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์จำนวน 7 โครงการสำคัญเร่งด่วนดังนี้

1. โครงการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและบริการพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวให้ก้าวไปสู่ ASEAN

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวทั้งด้านการจัดการพื้นที่ การขยายตัวทางด้านการศึกษา และการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเดิมให้สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบไฟฟ้าสำรอง ระบบโทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบน้ำ เส้นทางสัญจรภายในพื้นที่ ห้องสุขา สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการปรับปรุงอาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ให้พร้อมใช้งานและมีความเหมาะสมในการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของประชาชน

2. โครงการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สวนพฤกษศาสตร์

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำและพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนที่สามารถเข้าศึกษาเรียนรู้ได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ และมีกิจกรรมสำหรับการศึกษาเรียนรู้ที่ดึงดูดใจให้ศึกษาเรียนรู้ได้ตลอดทั้งวัน ปรับปรุงการจัดพื้นที่ เพิ่มฐานการเรียนรู้เป็นสวนแห่งความรู้คู่ความเพลิดเพลิน

3. โครงการส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงพฤษศาสตร์ได้ทุกฤดู (Year Plan)

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ภายในสวนพฤกษศาสตร์ โดยให้มีการกระจายตัวของจำนวนผู้เข้ามาท่องเที่ยวตลอดทั้งปี การนำเสนอความงามของพรรณไม้ในแต่ละช่วงฤดูกาลกับการจัดกิจกรรมที่สลับเปลี่ยนหมุนเวียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการ

4. โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพฤษศาสตร์ในระดับภูมิภาค ASEAN

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักที่จะให้องค์การสวนพฤกษศาสตร์เป็นหน่วยงานชั้นนำทางด้านการให้ความรู้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะองค์ความรู้ทางพืช โดยมีการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ขยายการฝึกอบรมในหลักสูตรที่เข้มแข็งขององค์การฯ ไปยังกลุ่มเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

5. โครงการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพืช

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการเร่งรัดสำรวจความหลากหลายของพรรณพืชโดยเฉพาะพรรณไม้หายากในประเทศไทย ให้มีการเก็บรวบรวมและอนุรักษ์ไว้ในที่สวนพฤกษศาสตร์ และการขยายการสำรวจและเก็บรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ในพื้นที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นในกลุ่มพืชที่องค์การฯ มีความเชี่ยวชาญและมีศักยภาพในการพัฒนาและต่อยอดที่ได้แก่ กล้วยไม้ และพืชในตระกูลชิง-ช้า และไม้หายาก เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมพรรณไม้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

6. โครงการสร้างภาพลักษณ์ (Brand Identity)

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในกำหนดและสร้างภาพลักษณ์สวนพฤกษศาสตร์ คุณค่าของสวนพฤกษศาสตร์มอบให้แก่ประชาชน เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ภาพลักษณ์สวนพฤกษศาสตร์

7. โครงการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญในการพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ การดำเนินงานเน้นการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคลากรทั้งในด้านที่เป็นงานในการกิจความรับผิดชอบและภารกิจในด้านการ

ให้บริการแก่ประชาชน รวมถึงการพัฒนาระบบประเมินผลการดำเนินงานที่สะท้อนผลการปฏิบัติงานที่แท้จริง โปร่งใสและเป็นที่ยอมรับ

8. โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างการมีส่วนร่วมประชาชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมถึงภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมและแหล่งเงินสนับสนุนจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นการสร้างภาพลักษณ์การเป็นผู้นำทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศไทยให้กับสวนพฤกษศาสตร์อีกทางหนึ่ง

สรุปงบประมาณตามแผนงาน/โครงการตามยุทธศาสตร์ประจำปี 2556 – 2560
องค์การสวนพฤกษศาสตร์

สรุปงบประมาณตามยุทธศาสตร์	งบประมาณ (ล้านบาท)					
	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 1	152.99	176.96	202.93	161.43	181.51	875.82
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 2	11.86	17.77	21.94	25.27	28.65	105.49
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 3	17.68	33.58	53.00	69.50	85.00	258.76
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 4	6.06	19.61	22.15	24.85	30.53	103.20
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 5	3.11	4.18	5.13	5.62	5.95	23.99
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 6	10.92	25.50	31.50	28.50	28.50	126.92
รวมทั้งสิ้น	202.62	277.76	341.15	315.17	360.14	1,494.18

หมายเหตุ : เป็นงบประมาณประมาณการไม่รวมภารกิจประจำ อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายบุคลากร ค่าสวัสดิการ ค่าสาธารณูปโภค และค่าใช้จ่ายตามภารกิจประจำปี ประมาณ 96 ล้านบาท

1.1 ประวัติความเป็นมา

ประเทศไทยมีความหลากหลายของทรัพยากรพรรณพืช ทั้งพืชชั้นสูงและพืชชั้นต่ำ ประมาณได้กว่า 15,000 ชนิด พืชพรรณหลายชนิดเป็นพืชเศรษฐกิจ หลายชนิดเป็นยาสมุนไพร สามารถนำไปเป็นยารักษาโรคต่างๆ และจากการประเมินสถานการณ์ด้านพืชของไทยในปัจจุบัน พบว่าความรู้และการศึกษายังเป็นไปอย่างมีขอบเขตจำกัด ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาประเทศ

ในเดือนตุลาคม 2534 คณะกรรมการ ว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพแห่งประเทศไทย ได้จัดให้มีการประชุมเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยขึ้นที่ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ที่ประชุมได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรด้านพืชที่จะทวีขึ้นในอนาคต และวิตกว่าพืชพรรณต่างๆ หลายชนิดจะหมดสิ้นไป ทั้งที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก จึงได้มุ่งสนับสนุนกิจกรรมด้านอนุรักษ์พรรณพืช โดยเฉพาะงานด้านสวนพฤกษศาสตร์

ที่ประชุมได้สรุปความเห็นเห็นว่า ประเทศไทยยังไม่มีสวนพฤกษศาสตร์ที่แท้จริง อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะผลักดันให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ในด้านการศึกษาวิจัยจากทรัพยากรด้านพืชอย่างเต็มกำลัง ตลอดจนการเพิ่มนักวิทยาศาสตร์ชั้นสูงในสาขาพืชให้เพียงพอสำหรับการพัฒนาประเทศ ในการนี้ควรจัดให้มีองค์กรเฉพาะที่มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน มีนักวิชาการระดับสูงในหลายสาขามาปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ มีงบประมาณสนับสนุนที่เหมาะสม และควรริบดำเนินการจัดตั้งขึ้นก่อนที่ทรัพยากรด้านพืชเหล่านี้จะหมดสิ้นไป

จึงได้เสนอให้มีการจัดตั้งองค์การสวนพฤกษศาสตร์ขึ้นในประเทศไทย โดยให้มีลักษณะเป็นองค์กรเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่รวบรวมพรรณไม้ชนิดต่างๆ นำมาจัดปลูก ขยายพันธุ์ โดยเฉพาะไม้ประจำถิ่น ไม้หายากและไม้ที่กำลังจะสูญพันธุ์ ทั้งนี้จะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรทางพรรณพืชอันล้ำค่าของประเทศไว้ และเพื่อการศึกษาหาประโยชน์จากทรัพยากรพืชอย่าง

ยังยืนต่อไป ข้อเสนอนี้ได้พ้องกับดำริของ ดร.สง่า สรรพศรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ดร.ไพจิตร เอื้อทวีกุล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ดร.อาณัติ อาภาภิรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต รัฐมนตรีว่าการกระทรวง อุตสาหกรรม ในขณะนั้น กอปรกับในปี พ.ศ. 2535 เป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนม พรรษา 5 รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รัฐบาลจึงได้เสนอให้โครงการนี้เป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในวาระพระชนมพรรษาครบ 60 พรรษา ทั้งนี้ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0202/2325 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2535

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนพฤกษศาสตร์ พ.ศ.2535 โดยมีสถานภาพเป็นรัฐวิสาหกิจอยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอน 40 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2535 โดย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้กำกับดูแลและวางนโยบายร่วมกับคณะกรรมการองค์การสวนพฤกษศาสตร์ ให้องค์การมีความก้าวหน้าในระดับนานาชาติให้ประเทศไทยมีสวนพฤกษศาสตร์ที่ได้ระดับมาตรฐานสากล และเป็นสถานที่เชิดชูความงามและคุณค่าพรรณไม้ไทยให้เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลก

ในปี พ.ศ. 2537 ทางองค์การฯ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ พระราชทานพระราชนุญาต จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ใช้ชื่อสวนพฤกษศาสตร์ในภาคเหนือขององค์การฯ ที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ว่า “สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ Queen Sirikit Botanic Garden”

ในปี พ.ศ.2545 รัฐบาลมีนโยบายในการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม โดยนำหน่วยงานราชการที่มีภารกิจคล้ายคลึงกันไว้ในหน่วยงานเดียว องค์การสวนพฤกษศาสตร์จึงได้โอนย้ายจากสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีมาสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอน 102 ก ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2545

1.2 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง

องค์การสวนพฤกษศาสตร์เป็นรัฐวิสาหกิจที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการอนุรักษ์พรรณไม้มหายาก และพรรณไม้ใกล้สูญพันธุ์ของประเทศไทยไว้ให้คงอยู่ โดยการเก็บรวบรวมพรรณไม้วัดในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ จัดแสดงและให้ความรู้กับประชาชน รวมทั้งการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยการดำเนินงานที่ผ่านมาองค์การฯ ได้พัฒนาพื้นที่จัดแสดงพรรณไม้ อนุรักษ์พืชในพื้นที่ป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่แหล่งชุ่มน้ำ โดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนพฤกษศาสตร์ วันที่ 7 เมษายน 2535 ให้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) รวบรวมพรรณไม้ต่างๆ เพื่อจัดปลูกเป็นหมวดหมู่
- 2) ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมตัวอย่างพรรณไม้แห้ง ข้อมูล เอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการพฤกษศาสตร์กับองค์กรอื่นทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร
- 3) ขยายพันธุ์ และอนุรักษ์พรรณไม้ของประเทศไทย
- 4) ศึกษา ค้นคว้า ฝึกอบรม และวิจัยทางด้านพฤกษศาสตร์และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากพืช รวมทั้งส่งเสริมและให้ความร่วมมือในกิจการดังกล่าวของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน
- 5) เป็นสถานศึกษาพรรณไม้ในสภาพธรรมชาติ ตลอดจนเป็นสถานที่สำหรับการสนทนา การพักผ่อนหย่อนใจ และให้ความรู้โดยเฉพาะทางด้านพฤกษศาสตร์
- 6) ปลูกฝังและกล่อมเกลาจิตใจ รวมทั้งให้ความรู้แก่เยาวชน ให้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ
- 7) นำเข้ามาในและส่งออกป็นอกราชอาณาจักรเพื่อจำหน่ายซึ่งของที่เกี่ยวข้องกับกิจการพฤกษศาสตร์
- 8) ประกอบกิจการพฤกษศาสตร์ รวมทั้งกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องหรือใกล้เคียงกับกิจการพฤกษศาสตร์

1.3 อำนาจหน้าที่

ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนพฤกษศาสตร์ พ.ศ. 2535 ลงวันที่ 7 เมษายน 2535 มาตรา 7 เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งจึงได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ ไว้ดังนี้

- 1) ถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ทรัพย์สินต่างๆ สร้าง ซื้อ จัดหา ขาย จำหน่าย เช่า ให้เช่าซื้อ ยืม ให้ยืม แลกเปลี่ยน โอน รับโอน หรือดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินใดๆ ทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร ตลอดทั้งรับทรัพย์สินซึ่งมีผู้อุทิศให้
- 2) ว่าจ้างหรือรับจ้างทำกิจการที่เกี่ยวข้องกับกิจการขององค์การสวนพฤกษศาสตร์

3) ขายหรือแลกเปลี่ยนพรรณไม้หรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากพืช ตลอดจนจำหน่ายการค้าและให้บริการเกี่ยวกับกิจการขององค์การสวนพฤกษศาสตร์

4) กู้ยืม ให้กู้ยืมหรือให้ยืมเงิน โดยมีหลักประกัน ด้วยบุคคลหรือด้วยทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์แก่กิจการขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ ในกรณีที่เป็นการกู้ยืมเงินที่มีจำนวนเงินคราวละห้าล้านบาทขึ้นไปต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีและกระทรวงการคลังก่อน

5) ร่วมกิจการหรือร่วมทุนกับบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์แก่กิจการขององค์การสวนพฤกษศาสตร์รวมทั้งการเข้าเป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบในหุ้นส่วนจำกัด หรือเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดหรือนิติบุคคลใด ทั้งนี้ เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีแล้ว

6) ตั้งหรือรับเป็นตัวแทน ตัวแทนค้าต่างหรือนายหน้าเกี่ยวกับกิจการตามวัตถุประสงค์ขององค์การสวนพฤกษศาสตร์

1.4 ประเภทกิจการ

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ เป็นรัฐวิสาหกิจประเภทส่งเสริมหรือประเภทที่ไม่แสวงหากำไร ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรพรรณพืชของประเทศไทย

1.5 ความหมายของสวนพฤกษศาสตร์

สวนพฤกษศาสตร์จัดเป็นสถาบันทางวิชาการ มีองค์ประกอบสำคัญหลายประการรวมอยู่ด้วยกัน ที่เป็นลักษณะเด่นได้แก่ การมีพรรณไม้หลากหลายนานาชนิด ทั้งพืชเดิมและพืชต่างถิ่นที่ทราบชื่อและที่มาแน่นอนนำมาจัดปลูกรวมกันอย่างเป็นระบบในพื้นที่ขนาดใหญ่ มีการให้ชื่อถูกต้องจัดเป็นศูนย์กลางทางวิชาการด้านพืช ทั้งการอนุรักษ์และขยายพันธุ์ ศูนย์การวิจัยค้นคว้า ศูนย์พัฒนาบุคลากร ศูนย์รวมข้อมูลเอกสารอ้างอิงและสิ่งพิมพ์เผยแพร่ เป็นสถานที่ให้การศึกษาภาคสนามและพัฒนางานด้านพฤกษศาสตร์ ตลอดจนให้การพักผ่อนหย่อนใจ ความสุนทรีย์และสันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป

1.6 พื้นที่ดำเนินงาน

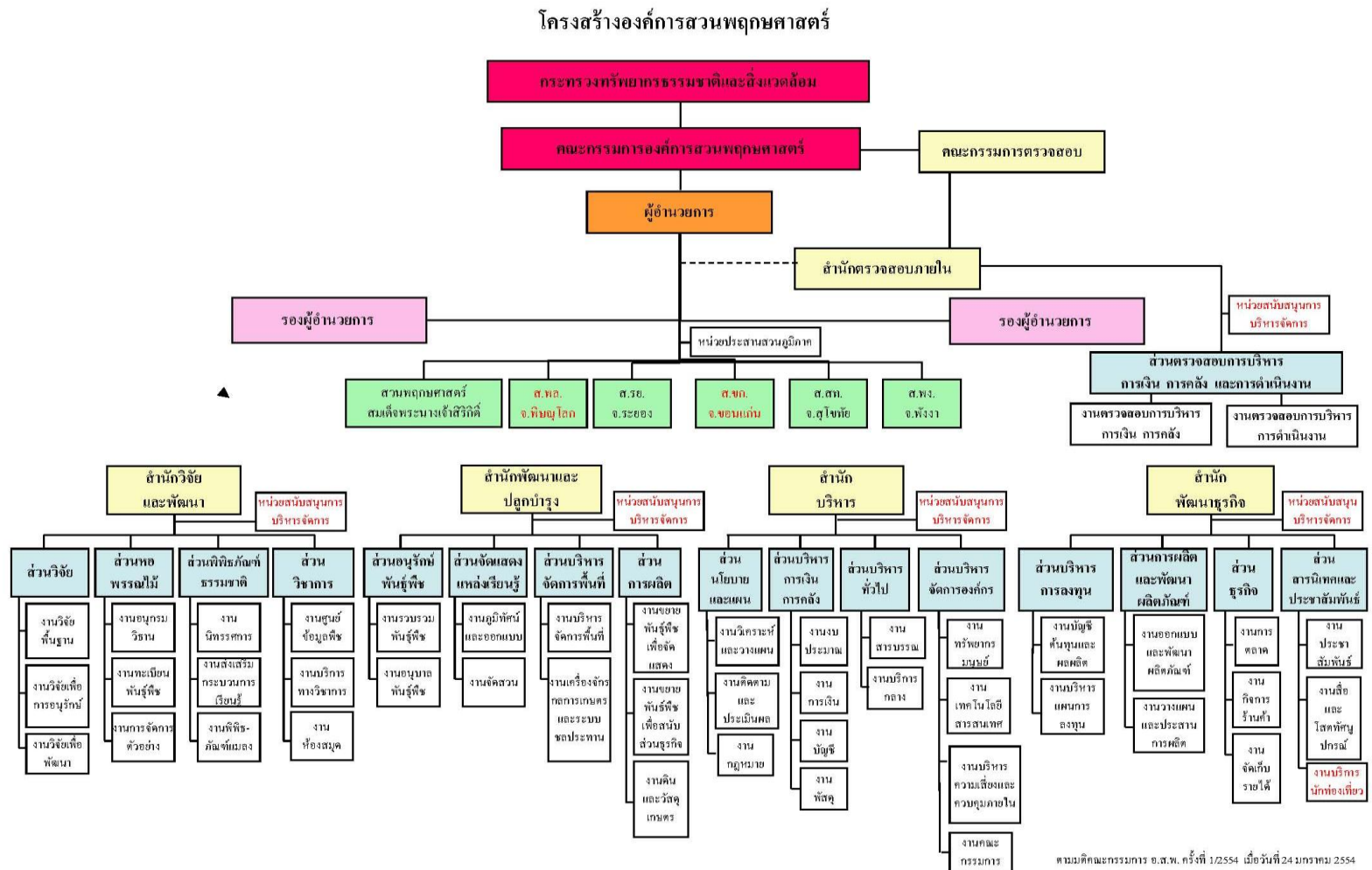
ปัจจุบันองค์การสวนพฤกษศาสตร์มีสวนพฤกษศาสตร์ที่อยู่ในกำกับดูแลจำนวน 5 แห่ง ดังนี้

1) สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ มีพื้นที่ดำเนินงานจำนวน 6,500 ไร่

2) สวนพฤกษศาสตร์บ้านร่มเกล้า พิษณุโลก ในพระราชดำริ อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก มีพื้นที่ดำเนินการ มีพื้นที่ดำเนินการ 1,380 ไร่

- 3) สวนพฤกษศาสตร์ระยอง อ.แกลง จ.ระยอง พื้นที่ดำเนินการ 830 ไร่
- 4) สวนพฤกษศาสตร์เมืองพล ขอนแก่น มีพื้นที่ดำเนินการ 1,530 ไร่
- 5) สวนพฤกษศาสตร์พระแม่ย่า สุโขทัย มีพื้นที่ดำเนินการ 340 ไร่
- 6) สวนพฤกษศาสตร์เกาะระ พังงา อยู่ระหว่างการดำเนินการจัดตั้ง

1.7 โครงสร้าง

1.8 ลักษณะเฉพาะทางธุรกิจ

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีภารกิจหลักในการดำเนินงานดังนี้

1) ด้านการสร้างองค์ความรู้ ประกอบด้วย

1.1) งานด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ ต้องประกอบด้วยงานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ และงานวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยผลงานศึกษาวิจัยนั้นต้องเผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อก่อให้เกิดการต่อยอดและการพัฒนาองค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

1.2) งานหอพรรณไม้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์โดยเฉพาะทางด้านอนุกรมวิธานและความหลากหลายทางชีวภาพของพืช มีการรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้แห้ง โดยมีจำนวนชนิดพรรณไม้แห้ง ตัวอย่างพรรณไม้ต้อง

1.3) ห้องปฏิบัติการที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย เพื่อใช้ในการทดลองด้านพฤกษศาสตร์สาขาต่างๆ เช่น อนุกรมวิธาน พันธุศาสตร์ กายวิภาค สรีรวิทยา และนิเวศวิทยา รวมถึงสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พฤกษเคมี การปรับปรุงพันธุ์พืช เทคโนโลยีชีวภาพ และกีฏวิทยา เป็นต้น โดยต้องมีห้องปฏิบัติการพร้อมเครื่องมือที่ทันสมัยตามประเภทและจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัย

1.4) งานด้านการอนุรักษ์ เพื่อให้ทรัพยากรคงอยู่อย่างยั่งยืน การสำรวจ เก็บรวบรวม ขยายพันธุ์ไม้ โดยต้องมีจำนวนพืชหายากและพืชที่ถูกคุกคามรวบรวมไว้ในสวนพฤกษศาสตร์ในปัจจุบันได้ทำการรวบรวมพันธุ์พืชโดยยึดตามบัญชีพืชที่ถูกคุกคาม (Thailand Red Data : Plants, ONEP 2006)

2) ด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.1) การจัดการสวนพฤกษศาสตร์ มีพื้นที่จัดแสดงพรรณไม้ตามกลุ่มพืช เป็นศูนย์รวบรวมพรรณไม้นานาชนิด จัดปลูกรวบรวมพรรณไม้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ความรู้ทางวิชาการ และความสวยงาม โดยจัดปลูกพืชเป็นหมวดหมู่ เป็นวงศ์ ตามหลักอนุกรมวิธานพืช เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตามสภาพธรรมชาติ มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพรรณไม้ รวมทั้งสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ พรรณไม้ที่รวบรวมมาต้องเป็นตัวแทนของพืชที่ใช้ศึกษาทางด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ สำหรับพืชหายากและพืชที่ถูกคุกคามต่างๆ จะต้องรวบรวมสำหรับการอนุรักษ์นอกถิ่น โดยส่วนหนึ่งนำมาจัดแสดงเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน มีการรวบรวมพรรณไม้มีชีวิต (Living Collection) พร้อมทั้งข้อมูลต้นไม้มิในเชิงวิชาการ จำนวนไม่น้อยกว่า 6,000 ชนิด จำนวน 20,000 รายการ จำนวนพรรณไม้หายากร้อยละ 60 ของบัญชีรายชื่อพันธุ์ไม้ที่ถูกคุกคาม (Thailand Red Data : Plants) ด้านพื้นที่จัดแสดงมีการจัดแสดง

ไม่น้อยกว่า 20 กลุ่ม/วงศ์ โดยพื้นที่จัดแสดงต้องมีการออกแบบวางผัง (Landscape) เพื่อให้มีความสวยงาม ดึงดูดผู้เยี่ยมชมให้เข้าไปในพื้นที่และได้รับความรู้ มีการแสดงป้ายชื่อต้นไม้ ป้ายข้อมูลวงศ์ ป้ายสื่อความหมาย มีการตรวจสอบต้นไม้ภายในพื้นที่วงศ์ มีระบบสาธารณูปโภคเพื่อดูแลพื้นที่ มีพื้นที่พักผ่อนและเจ้าหน้าที่ดูแล

2.2) โรงเรือนเพาะชำ ที่จะผลิตพันธุ์ไม้เพื่อใช้ในการประดับ ตกแต่ง ปลูกเพิ่มเติมหรือทดแทนในพื้นที่ต่างๆ มีโรงเรือนสำหรับรวบรวมพรรณไม้ประจำถิ่นของแต่ละภาค รวมถึงการรวบรวมพันธุ์เพื่อการอนุรักษ์นอกถิ่นอาศัย เป็นสถานที่ทดลองเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการขยายพันธุ์และการอนุบาลพืช โดยเฉพาะพืชหายากและพืชที่ถูกคุกคามต่างๆ และโรงเรือนในโรงเรือนเพาะชำ เพื่อการรวบรวม เพาะขยายพันธุ์ หรือการอนุบาลพืชที่มีปัญหาหรือฐานข้อมูลพืชที่นำมาปลูกและเพาะขยายพันธุ์ มีการจัดระบบการเพาะขยายพันธุ์และการนำไปใช้ประโยชน์ทุกโรงเรือน

2.3) ศูนย์ข้อมูลพืช เพื่อให้มีแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพรรณไม้ทุกรูปแบบ การเก็บรักษา การเพาะขยายพันธุ์พืช โรงเรือนเพาะชำ รูปภาพ ภาพวาด มีการจัดการข้อมูลเพื่อการให้บริการทางวิชาการตามหลักมาตรฐานสากล

2.4) ห้องสมุด เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ที่มีการจัดการและดำเนินงานตามหลักมาตรฐานสากล มีทั้งภาพและรายละเอียด เป็นห้องสมุดทางพฤกษศาสตร์ชั้นนำที่มีเอกสาร หนังสือครอบคลุมสาขาวิชาทางด้านพืช และโดยเฉพาะเอกสารทางด้านอนุกรมวิธานของภูมิภาค

2.5) พิพิธภัณฑ์ มีการจัดแสดง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิวัฒนาการของธรรมชาติ ความหลากหลายและองค์ความรู้ทางด้านพืช ตลอดจนการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากพืช

2.6) การให้ความรู้ (Education) เผยแพร่และฝึกอบรม เพื่อเปิดความรู้ไปสู่สาธารณชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต มีหลักสูตรการให้ความรู้ที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ก่อนวัยเรียน ปฐม มัธยม อุดมศึกษา ประชาชน ผู้ด้อยโอกาส และนานาชาติ มีเอกสารสิ่งพิมพ์ทางวิชาการเผยแพร่ไม่น้อยกว่าปีละ 10 เรื่อง

3) ด้านการสนับสนุนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

3.1) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ต้องมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อจัดการงานในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านพฤกษศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ภูมิสถาปัตย์ และด้านอื่นๆ ครอบคลุมเพื่อจัดการงานสวนพฤกษศาสตร์ในจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอกับการดำเนินงาน มีการพัฒนาศักยภาพพนักงานให้มีความรู้ ทักษะให้สูงขึ้นตลอดระยะเวลาการ

ทำงาน เพื่อคุณภาพของงานที่ต้องปฏิบัติ มีอุปกรณ์และเครื่องมือในการปฏิบัติงานครบถ้วน เพื่อสนับสนุนการทำงาน มีระบบบริหารจัดการงานและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อก้าวอยู่ในระดับสากล และมีกระบวนการจัดการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

3.2) ด้านการดูแลบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

มีความพร้อมเกี่ยวกับสถานที่ อาคารพื้นที่ทำการต่างๆ สำนักงาน อาคารสารนิเทศ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อาคารเอนกประสงค์ อาคารจัดแสดง อาคารจำหน่ายสินค้า ห้องประชุมสัมมนา ห้องจัดนิทรรศการ ห้องเก็บของ ห้องน้ำ ที่จอดรถ รวมถึงบ้านพนักงาน ที่มีการดูแลการจราจรในพื้นที่ การดูแลบำรุงรักษาซ่อมแซมและการจัดการด้านยานพาหนะ

ระบบความปลอดภัย มีมาตรการป้องกันภัยที่อาจเกิดกับอาคารสถานที่ บุคคลหรือทรัพย์สิน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย มีระบบความปลอดภัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่มีการเลือกใช้เครื่องมือที่ถูกต้องเพื่อความปลอดภัย ป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น งานก่อสร้างมีการออกแบบและก่อสร้างที่มั่นคง แข็งแรงและปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นทั้งกับบุคลากรภายในและประชาชนทั่วไป มีการดูแลความปลอดภัยสำหรับผู้เข้าชมพื้นที่ มีการดูแลระบบสัญญาณภายในพื้นที่ให้มีความสะดวกปลอดภัย มีมาตรการป้องกันภัยจากไฟฟ้า ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากพืชพันธุ์ไม้ทั้งในพื้นที่และที่รวบรวมไว้

3.3) ด้านการเผยแพร่ความรู้

มีศูนย์ฝึกอบรม สัมมนา เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้และสนับสนุนการดำเนินงานเชิงพาณิชย์ ส่วนนี้จะเป็นส่วนเชื่อมโยงงานสวนพฤกษศาสตร์ออกไปสู่สาธารณชน เป็นการเผยแพร่ความรู้ และเป็นส่วนเชื่อมงานทางด้านการศึกษากับสถาบันการศึกษา

มีศูนย์บริการข้อมูลทางวิชาการและมีโครงการเผยแพร่และฝึกอบรม เพื่อให้การศึกษา ให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษาในทุกๆระดับ รวมถึงแก่สาธารณชนทั่วไป

มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อการดำเนินโครงการศึกษาวิจัย การรวบรวมพรรณไม้และการเพิ่มศักยภาพของนักวิชาการ

3.4) ด้านกิจกรรมเชิงพาณิชย์ มีกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ เพื่อหา

รายได้ ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับกิจกรรมดำเนินงานด้านพฤกษศาสตร์ มีการบริหารจัดการด้านรายได้ผ่านกิจกรรมบริการทางวิชาการ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การตลาดที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้สวนพฤกษศาสตร์มีรายได้ในการดำเนินธุรกิจที่เหมาะสม กับลักษณะการดำเนินงาน

1.9 องค์ประกอบของสวนพฤกษศาสตร์

สวนพฤกษศาสตร์มีบทบาทหน้าที่หลายด้าน ทั้งการรวบรวมพรรณไม้ต่างๆ การศึกษาวิจัย การให้ความรู้ รวมทั้งการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และพื้นที่สันทนาการ การตอบสนองบทบาทเหล่านั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ กัน เช่น สวนจัดแสดงพันธุ์ไม้ต่างๆ สวนเพื่อความสวยงาม พิพิธภัณฑ์ ห้องปฏิบัติการต่างๆ สถานที่สำหรับการอบรมให้ความรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตลอดจนสถานที่สำหรับการบริหารจัดการสวนพฤกษศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีส่วนประกอบอื่นๆ ที่จะทำให้ สวนพฤกษศาสตร์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ และผู้คนนิยมเข้าค้นคว้าหาความรู้และพักผ่อนหย่อนใจ สวนพฤกษศาสตร์แต่ละแห่งอาจมีองค์ประกอบที่แตกต่างกัน เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์การก่อตั้งที่แตกต่างกัน รวมถึงบริบทแวดล้อมต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกพื้นที่ออกเป็นกลุ่มตามบทบาทหน้าที่และการใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. พื้นที่สำหรับสันทนาการ

(1) พื้นที่จัดแสดงเพื่อความสวยงามและลานกิจกรรม – เพื่อเป็นที่พักผ่อนแก่ผู้เยี่ยมชม และเป็นการดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาพักผ่อน และได้รับความรู้จากส่วนอื่นๆ ของสวนพฤกษศาสตร์ไปในโอกาสเดียวกัน

(2) พื้นที่บริการ – สวนพฤกษศาสตร์จะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตั้งแต่ ถนนทางเข้า ทางรถยนต์ ทางเดินเท้า ร้านขายอาหาร/เครื่องดื่ม ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย ลานจอดรถ ระบบรักษาความปลอดภัย ฯลฯ เพื่อความสะดวกของผู้เข้าเยี่ยมชม ป้ายเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้คนได้เรียนรู้เรื่องราวสำคัญของพื้นที่ และกระตุ้นให้ผู้มาเยี่ยมชมอยากรู้ อยากค้นคว้ากับพื้นที่มากยิ่งขึ้น

2. พื้นที่สำหรับการให้ความรู้

(1) พื้นที่จัดแสดงพรรณไม้ตามกลุ่มพืช – สวนพฤกษศาสตร์เป็นศูนย์รวบรวมพรรณไม้นานาชนิด จึงต้องมีพื้นที่ขนาดใหญ่ปลูกรวบรวมพรรณไม้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ความรู้ทางวิชาการและความสวยงาม โดยจัดปลูกพืชเป็นหมวดหมู่ เป็นวงศ์ ตามหลักอนุกรมวิธานพืช เช่น วงศ์ไทร (Moraceae) วงศ์ขิง-ข่า (Zingiberaceae) กลุ่มพืชเมล็ดเปลือย (Naked-seed) เช่น สน (Pinaceae) พรัง (Cycadaceae) และ พญาไม้ (Podocarpaceae) ปลูกเป็นกลุ่มตามลักษณะการเจริญเติบโต เช่น กลุ่มไม้เลื้อย ปลูกพืชผสมผสานตามลักษณะพื้นที่อาศัย เช่น สวนหิน และพืชน้ำ หรือปลูกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ เช่น พืชสมุนไพร พืชเส้นใย พืชน้ำมัน เป็นต้น โดยมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพรรณไม้ รวมทั้งสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ไว้ล่วงหน้า พรรณไม้ที่รวบรวมมาต้องเป็นตัวแทนของพืชที่ใช้ศึกษาทางด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ พืชหายากและพืชที่ถูกคุกคามต่างๆ จะต้องรวบรวมสำหรับการอนุรักษ์นอกถิ่น โดยส่วนหนึ่งจะนำมาจัดแสดงเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน และกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรพืช ซึ่งจะต้องได้รับการดูแลอย่างดีเป็นพิเศษ พืชต่างๆ ที่นำมาปลูกต้องมีการวางแผนที่ดีเพื่อการผันต่อไปในอนาคต การรวบรวมพืชตามระบบอนุกรมวิธานและตามลักษณะภูมิประเทศ มีคุณค่าสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบและการทำวิจัยทางด้านอนุกรมวิธาน รวมถึงการจัดระบบการจัดการพื้นที่ และป้ายสื่อความหมาย

(2) พื้นที่จัดนิทรรศการ/ประชุม/อบรม - นิทรรศการเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้คนได้เรียนรู้เรื่องราวสำคัญของพื้นที่นั้น มักไม่ให้รายละเอียดลึกซึ้งมากนัก แต่กระตุ้นให้ผู้มาเยี่ยมชมอยากรู้อยากค้นเคยกับพื้นที่มากยิ่งขึ้น ควรเลือกประเภทสื่อที่สนองความต้องการของผู้มาเยี่ยมชมได้ดีที่สุดของแต่ละพื้นที่เป็นกรณีไป จึงจำเป็นต้องจัดทำแผนการพัฒนาสื่อของแต่ละพื้นที่เป็นการเฉพาะ สำหรับการจัดประชุม/อบรม/สัมมนา เป็นการให้ความรู้เชิงลึก ให้ข้อมูลมาก จำนวนผู้รับความรู้จะน้อยและใช้งบประมาณสูง แต่มีความจำเป็นโดยเฉพาะการให้ความรู้กับครู อาจารย์ หรือผู้นำชุมชน ที่สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อไป กิจกรรมการประชุม/อบรม/สัมมนามักจัดในอาคาร ซึ่งต้องมีความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดกิจกรรม เช่น เครื่องฉายภาพ คอมพิวเตอร์และเครื่องเสียง เป็นต้น รวมถึงพื้นที่สำหรับรับประทานอาหาร ที่พักผ่อนนอกห้องประชุม และห้องสุขา

(3) ห้องสมุด ศูนย์ข้อมูล และศูนย์สารนิเทศ - ส่วนพฤกษศาสตร์ นอกจากจะเป็นแหล่งรวบรวมแล้ว ยังเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพรรณไม้แก่ประชาชนอีกด้วย ชุดภาพนิ่ง ภาพยนตร์ และหนังสือประเภทต่าง ๆ ให้ความรู้ลึกลงในรายละเอียดแก่ผู้มาเยี่ยมชมได้ดี ดังนั้น ส่วนพฤกษศาสตร์จึงจำเป็นต้องมีห้องสมุด รวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพืช ส่วนศูนย์ข้อมูลเป็นการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลและความรู้ต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่ สืบค้นได้ง่าย และเข้าถึงสะดวก รวมถึงการสืบค้นบนอินเทอร์เน็ตด้วย ศูนย์สารนิเทศ จะเป็นด่านแรกสำหรับการติดต่อกับส่วนพฤกษศาสตร์ เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนทั่วไป

3. พื้นที่สำหรับการศึกษา วิจัย และสร้างองค์ความรู้

(1) หอพรรณไม้/พิพิธภัณฑ์แมลง - เป็นศูนย์รวมตัวอย่างพรรณไม้แห้ง (Herbarium Specimen) และตัวอย่างแมลงสำหรับการศึกษาด้านอนุกรมวิธานโดยเปิดโอกาสให้นักวิชาการทั้งในและนอกประเทศ ได้มีโอกาสมาใช้ประโยชน์ ตัวอย่างอ้างอิงทั้งหมดจะเก็บรวบรวมมาจากทั่วประเทศ รวมถึงจากต่างประเทศบางส่วน เก็บไว้ในอาคารที่มีระบบการจัดการที่ตรึงรับ ควบคุมความชื้นและอุณหภูมิได้ เพื่อรักษาตัวอย่างให้เสื่อมสภาพช้าที่สุด และมีระบบการป้องกันกำจัดแมลงและเชื้อราที่เหมาะสม ตัวอย่างจะถูกจัดเรียงเป็นหมวดหมู่ตามลำดับชั้น เพื่อให้ผู้ที่ทำการศึกษาศึกษารายละเอียดต่างๆ ได้อย่างสะดวกและตลอดเวลา โดยมีเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการศึกษาไว้ให้ด้วย เช่น กล้องถ่ายรูป กล้องจุลทรรศน์ และเครื่องช่วยวาดรูป เป็นต้น

(2) ห้องปฏิบัติการ - ส่วนพฤกษศาสตร์ที่สมบูรณ์และได้มาตรฐานสากลจะต้องมีห้องปฏิบัติการที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย เพื่อให้ นักวิจัยได้ใช้ทดลองด้านพฤกษศาสตร์สาขาต่างๆ ที่ควรครอบคลุมสาขาวิชาการทางพฤกษศาสตร์ เช่น อนุกรมวิธาน พันธุศาสตร์ กายวิภาค สรีรวิทยา และนิเวศวิทยา รวมถึงสาขาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น พฤกษเคมี การปรับปรุงพันธุ์พืช เทคโนโลยีชีวภาพ และกีฏวิทยา เป็นต้น รวมถึงต้องมีอาคารที่พักรับรองสำหรับนักวิจัยที่ต้องการศึกษาวิจัยในส่วนพฤกษศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญ ที่มาให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ

(3) พื้นที่ป่าธรรมชาติ - มีการสำรวจพรรณไม้และทำแผนที่ รวมทั้งความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในท้องถิ่น ซึ่งต้องดำเนินการในระยะยาว มีการศึกษาวิจัยด้านการสร้างแปลงศึกษาถาวร เพื่อให้เป็นพื้นที่สำหรับการวิจัยอย่างต่อเนื่อง มีการจัดระบบการเก็บข้อมูลเพื่อใช้วางแผน สามารถใช้เป็นห้องปฏิบัติการธรรมชาติ การมีระบบฐานข้อมูลพรรณไม้ในสวนพฤกษศาสตร์ จะทำให้ทราบจำนวนชนิดและจำนวนต้นไม้มทั้งหมด เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เช่น บุคลากร พื้นที่ และงบประมาณ เพื่อการบำรุงรักษา ดูแล ขยายพันธุ์ และปรับปรุงพื้นที่เพื่อให้มีความสวยงามอยู่ตลอดเวลา

4. พื้นที่สำหรับบริหารจัดการสวนพฤกษศาสตร์

(1) สำนักงาน - เป็นสถานที่ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของสวนซึ่งปฏิบัติงานตามภารกิจต่างๆ ทั้งงานด้านบริหาร งานด้านธุรการ งานด้านวิชาการ หรือด้านปฏิบัติการ ทั้งกลุ่มสายงานหลัก สายงานที่ปรึกษา และสายงานสนับสนุน

(2) เรือนเพาะชำ - เป็นส่วนสำคัญของสวนพฤกษศาสตร์ ที่จะผลิตพันธุ์ไม้เพื่อใช้ในการประดับ ตกแต่ง ปลุกเพิ่มเติม ทดแทน ในพื้นที่ต่างๆ รวมถึงการรวบรวมพันธุ์เพื่อการอนุรักษ์นอกถิ่นอาศัย เป็นสถานที่ทดลองเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการขยายพันธุ์และการอนุบาลพืช โดยเฉพาะพืชหายากและพืชที่ถูกคุกคามต่างๆ นอกจากนี้ เรือนเพาะชำยังเป็นส่วนสำคัญในการเก็บรักษาต้นพันธุ์และปลูกพืชเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยทางพฤกษศาสตร์ สาขาต่างๆ

1.10 บทบาทและหน้าที่ของสวนพฤกษศาสตร์

สวนพฤกษศาสตร์จัดเป็นสถาบันทางวิชาการด้านพืช ที่มีองค์ประกอบสำคัญหลายประการรวมอยู่ด้วยกัน ที่เป็นลักษณะเด่น ได้แก่ การปลูกรวบรวมพรรณไม้หลากหลายชนิด ทั้งพืชเดิมและพืชต่างถิ่นที่ทราบชื่อและที่มาแน่นอนจัดปลูกร่วมกันอย่างเป็นระบบในพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งสวนพฤกษศาสตร์เป็นศูนย์กลางทางวิชาการด้านพืช ที่มีการอนุรักษ์และขยายพันธุ์ ศูนย์พัฒนาบุคลากร ศูนย์รวมข้อมูลเอกสารอ้างอิง สิ่งพิมพ์เผยแพร่ ศูนย์การวิจัยค้นคว้า สถานศึกษาภาคสนามและพัฒนางานด้านพฤกษศาสตร์ ตลอดจนให้การพักผ่อนหย่อนใจ ความสุนทรีย์และสันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป

นอกจากการเป็นศูนย์รวมพรรณพืชนานาชนิดที่มีการจัดปลูกไว้อย่างมีระบบและเสริมด้วยการตกแต่งภูมิทัศน์แล้ว สวนพฤกษศาสตร์ที่แท้จริงยังต้องประกอบด้วยนักพฤกษศาสตร์ กิจกรรมและส่วนสนับสนุนงานวิชาการด้านพืชที่เกี่ยวข้อง อาทิ การให้ความรู้ การฝึกอบรม การสัมมนา การศึกษาค้นคว้าวิจัย การรวบรวมและถ่ายทอดข้อมูล การผลิตสื่อและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ฯลฯ เพื่อให้เป็นแหล่งสรรพความรู้ทางวิชาการด้านพืชที่สมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นสวนพฤกษศาสตร์ยังประกอบด้วยส่วนอื่น อาทิ ที่ทำการ ศูนย์สารสนเทศ หอพรรณไม้ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ศูนย์วิจัยและปฏิบัติการ ศูนย์ฝึกอบรม โรงเรือนเพาะชำและอนุบาลพืช ห้องสมุดทางพฤกษศาสตร์ ศูนย์รวมข้อมูลพืช สวนรุกขชาติ เส้นทางเดินเท้าชมธรรมชาติ ระบบรักษาความสะอาดและความปลอดภัย ร้านขายของที่ระลึก และวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้เยี่ยมชมอีกด้วย

1.11 สวนพฤกษศาสตร์มาตรฐานสากล

สวนพฤกษศาสตร์แต่ละแห่ง มีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งแตกต่างกัน จึงมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินงาน เช่น

สวนพฤกษศาสตร์คิว ประเทศสหราชอาณาจักร เดิมเป็นอุทยานของราชวงศ์ จึงมีอาคารเก่าแก่ ทางประวัติศาสตร์เช่น พระตำหนัก และ Orangery มีเป้าหมายในการดำเนินการ คือ การเป็นศูนย์ตัวอย่างอ้างอิงระดับโลกที่เข้าถึงง่าย การศึกษาวิจัยด้านต่างๆ การส่งเสริมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การเผยแพร่กิจกรรมผ่านการเป็นสวนระดับโลก และการส่งเสริมการศึกษาในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้พื้นที่สวนและอาคารจัดแสดงแล้ว จึงมีหอพรรณไม้ขนาดใหญ่ ศูนย์การวิจัย (Jodrell Laboratory) และหน่วยงานส่งเสริมการเรียนรู้ เมื่อมีโครงการเก็บรวบรวมเมล็ดพืชทั่วโลก จึงได้ก่อสร้างธนาคารเมล็ดพันธุ์ (Millennium Seed Bank) เพิ่มเติมขึ้นในภายหลัง

สวนพฤกษศาสตร์สิงคโปร์ มีวัตถุประสงค์เดิมในการก่อตั้งเพื่อรวบรวมพืชเศรษฐกิจต่างๆ ทดลองปลูก และปรับปรุงพันธุ์ จึงมีพื้นที่จัดแสดงพืชเศรษฐกิจและสวนกล้วยไม้ มีหน่วยงานเพื่อรวบรวม ปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์กล้วยไม้ มีสวนเชิงเพื่อสอดคล้องกับการเป็นศูนย์จัดทะเบียนลูกผสมพืชวงศ์ซึ่งได้รับมอบหมายจากสมาคมพืชสวนโลก สวนพฤกษศาสตร์สิงคโปร์มีงานวิจัยทางอนุกรมวิธานและความหลากหลายทางชีวภาพที่ดำเนินการมาตั้งแต่ระยะแรก จึงมีหอพรรณไม้และห้องสมุดทางพฤกษศาสตร์ แต่ไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่โดยตรงในการวิจัยทางพฤกษศาสตร์อื่นๆ จึงไม่มีห้องปฏิบัติการสาขาอื่นๆ สวนพฤกษศาสตร์สิงคโปร์สังกัดกับ National Park Board จึงมีอีกบทบาทหนึ่งในการเป็นสวนสาธารณะในเมือง พื้นที่ส่วนหนึ่งเปิดให้ประชาชนเข้าชมโดยไม่เก็บค่าเข้าชม องค์ประกอบภายในบางส่วนถูกออกแบบเพื่อการนันทนาการของประชาชน เช่น เวทีกลางน้ำ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของสวนพฤกษศาสตร์หลายแห่งร่วมกัน สวนพฤกษศาสตร์มาตรฐานสากล สามารถจัดหมวดหมู่องค์ประกอบได้ดังนี้

(1) ด้านการสร้างองค์ความรู้ ประกอบด้วย

งานด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ ต้องประกอบด้วยงานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ และงานวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยผลงานศึกษาวิจัยนั้นต้องเผยแพร่สู่สาธารณะชนเพื่อใช้ประโยชน์ร้อยละ 100 และตีพิมพ์ ไม่น้อยกว่า 12 เรื่องต่อปี

งานหอพรรณไม้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์โดยเฉพาะทางด้านอนุกรมวิธานและความหลากหลายทางชีวภาพของพืช มีการรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้แห้ง โดยมีจำนวน (ชนิด) พรรณไม้ไทยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 จำนวน 100,000 รายการ

มีห้องปฏิบัติการที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย เพื่อใช้ในการทดลองด้านพฤกษศาสตร์สาขาต่างๆ เช่น อนุกรมวิธาน พันธุศาสตร์ กายวิภาค สรีรวิทยา และนิเวศวิทยา รวมถึงสาขาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น พืชเคมิ การปรับปรุงพันธุ์พืช เทคโนโลยีชีวภาพ และภูมิวิทยา เป็นต้น โดยต้องมีห้องปฏิบัติการพร้อมเครื่องมือที่ทันสมัย ตามประเภทและจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัย

งานด้านการอนุรักษ์ เพื่อให้ทรัพยากรคงอยู่อย่างยั่งยืน การสำรวจ เก็บรวบรวม ขยายพันธุ์ไม้ โดยต้องมีจำนวนพืชหายากและพืชที่ถูกคุกคาม เพื่อดูแลรักษาจำนวน (ชนิด) ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 60 ของบัญชีพืชที่ถูกคุกคาม (Thailand Red Data: Plants, ONEP 2006)

(2) ด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย

การจัดสวนพฤกษศาสตร์ มีพื้นที่จัดแสดงพรรณไม้ตามกลุ่มพืช เป็นศูนย์รวบรวมพรรณไม้นานาชนิด จัดปลูกรวบรวมพรรณไม้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ความรู้ทางวิชาการและความสวยงาม โดยจัดปลูกพืชเป็นหมวดหมู่ เป็นวงศ์ ตามหลักอนุกรมวิธานพืช เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตามสภาพธรรมชาติ มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพรรณไม้ รวมทั้งสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ พรรณไม้ที่รวบรวมมาต้องเป็นตัวแทนของพืชที่ใช้ศึกษาทางด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ สำหรับพืชหายากและพืชที่ถูกคุกคามต่างๆ จะต้องรวบรวมสำหรับการอนุรักษ์นอกถิ่น โดยส่วนหนึ่งนำมาจัดแสดงเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน มีการรวบรวม Living Collection Database พร้อมข้อมูลต้นไม้ม ในเชิงวิชาการ จำนวนไม่น้อยกว่า 6,000 ชนิด จำนวน 20,000 รายการ จำนวนพรรณไม้หายาก ร้อยละ 60 ของ Red List (ชนิด) ด้านพื้นที่จัดแสดง มีการจัดแสดงไม่น้อยกว่า 20 กลุ่ม/ วงศ์ โดยพื้นที่จัดแสดงต้องมีการการออกแบบวางผัง Landscape เพื่อให้มีความสวยงามดึงดูดผู้เยี่ยมชมให้เข้าไปในพื้นที่ และได้รับความรู้ มีการแสดงป้ายชื่อต้นไม้ ป้ายข้อมูลวงศ์ ป้ายสื่อความหมาย มีการตรวจสอบต้นไม้ภายในพื้นที่วงศ์ มีระบบสาธัญูปโภคเพื่อดูแลพื้นที่ มีพื้นที่พักผ่อน และเจ้าหน้าที่ดูแล

โรงเรือนเพาะชำ ที่จะผลิตพันธุ์ไม้เพื่อใช้ในการประดับ ตกแต่ง ปลูกเพิ่มเติมหรือทดแทนในพื้นที่ต่างๆ มีโรงเรือนสำหรับรวบรวมพรรณไม้ประจำถิ่นของแต่ละภาค รวมถึงการรวบรวมพันธุ์เพื่อการอนุรักษ์นอกถิ่นอาศัย เป็นสถานที่ทดลองเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการขยายพันธุ์และการอนุบาลพืช โดยเฉพาะพืชหายากและพืชที่ถูกคุกคามต่างๆ และโรงเรือนในการเก็บรักษาต้นพันธุ์และปลูกพืชเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยทางพฤกษศาสตร์ ทั้งนี้ ต้องมีโรงเรือนเพาะชำ เพื่อการรวบรวม เพาะขยายพันธุ์ หรือการอนุบาลพืช ที่มีบัญชีหรือฐานข้อมูลพืชที่นำมาปลูกและเพาะขยายพันธุ์ มีการจัดระบบการเพาะขยายพันธุ์และการนำไปใช้ประโยชน์ ทุกโรงเรือน

ศูนย์ข้อมูลพืช เพื่อให้มีแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพรรณไม้ทุกรูปแบบ การเก็บรักษา การเพาะพันธุ์พืช เรือนเพาะชำ รูปภาพ ภาพวาด มีการจัดการข้อมูลเพื่อให้บริการทางวิชาการตามหลักมาตรฐานสากล

ห้องสมุด เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ที่มีการจัดการและดำเนินงานตามหลักมาตรฐานสากล มีทั้งภาพและรายละเอียด เป็นห้องสมุดทางพฤกษศาสตร์ชั้นนำที่มีเอกสารหนังสือครอบคลุมสาขาวิชาทางด้านพืช และโดยเฉพาะเอกสารทางด้านอนุกรมวิธานของภูมิภาค

พิพิธภัณฑ์ มีการจัดแสดง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ทางด้านวิวัฒนาการของธรรมชาติ ความหลากหลาย และองค์ความรู้ทางด้านพืช ตลอดจนการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากพืช

การให้ความรู้ (Education) เผยแพร่และฝึกอบรม เพื่อเปิดความรู้ไปสู่สาธารณชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต มีหลักสูตรการให้ความรู้ที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ก่อนวัยเรียน ปฐม มัธยม อุดมศึกษา ประชาชน ผู้ด้อยโอกาส และนานาชาติ มีเอกสารสิ่งพิมพ์ทางวิชาการเผยแพร่ไม่น้อยกว่าปีละ 10 รายการ

(3) ด้านสนับสนุนการดำเนินการ ประกอบด้วย

ด้านการบริหารจัดการองค์กร

ต้องมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อจัดการงานในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านพฤกษศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ภูมิสถาปัตย์ และด้านอื่น ๆ ครบถ้วนเพื่อจัดการงานสวนพฤกษศาสตร์ในจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอกับการดำเนินงาน มีการพัฒนาศักยภาพพนักงานให้มีความรู้ ทักษะ ให้สูงขึ้นตลอดระยะเวลาการทำงาน เพื่อคุณภาพของงานที่ต้องปฏิบัติ มีอุปกรณ์และเครื่องมือในการปฏิบัติงานครบถ้วนเพื่อสนับสนุนการทำงาน มีระบบบริหารจัดการงานและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเพื่อก้าวอยู่ในระดับสากล และมีกระบวนการจัดการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

ด้านการดูแลบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

มีความพร้อมเกี่ยวกับสถานที่ อาคารพื้นที่ทำการต่างๆ สำนักงาน ส่วนสารนิเทศ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อาคารอเนกประสงค์ อาคารจัดแสดง ส่วนจำหน่ายสินค้า ส่วนประชาสัมพันธ์ ห้องประชุมห้องบรรยาย ห้องสัมมนา ห้องจัดนิทรรศการ ห้องเก็บของ ห้องน้ำ ที่จอดรถ รวมทั้งบ้านพักพนักงาน มีการดูแลการจราจรในพื้นที่ การดูแลบำรุงรักษา ซ่อมแซม การจัดการด้านยานพาหนะ

ระบบความปลอดภัย มีมาตรการป้องกันภัยที่อาจเกิดกับอาคารสถานที่ บุคคล หรือทรัพย์สิน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย มีระบบความปลอดภัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน มีการเลือกใช้เครื่องมือที่ถูกต้องเพื่อความปลอดภัย ป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น งานก่อสร้างมีการออกแบบและก่อสร้างที่มั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นทั้งกับบุคลากรภายในและประชาชนทั่วไป มีการดูแลความปลอดภัยสำหรับผู้เข้าชม

พื้นที่ มีห้องปฐมพยาบาลซึ่งมีเตียงและเครื่องปฐมพยาบาลรวมทั้งยาเพื่อให้บริการเมื่อเกิดอุบัติเหตุต่อพนักงานและผู้เข้าชม มีการดูแลระบบการสัญจรภายในพื้นที่ให้มีความสะดวกปลอดภัย มีมาตรการป้องกันภัยจากไฟฟ้า ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากพืชพันธุ์ไม้ ทั้งในพื้นที่และที่รวบรวมไว้

การสาธารณูปโภค ต้องมีระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา ระบบสื่อสาร และระบบชลประทานที่ดี มีอ่างเก็บน้ำเพียงพอในการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่โดยแยกส่วนน้ำที่ใช้ในการดูแลพืชพันธุ์กับน้ำที่ใช้ในการอุปโภคซึ่งต้องเป็นระบบน้ำประปาที่สะอาด มีระบบบำบัดน้ำเสีย เช่น ระบบบำบัดทางชีวภาพ การกรองด้วยพืช และสามารถนำน้ำจากการบำบัดน้ำเสียจากอาคารมาใช้รดน้ำต้นไม้ได้

การอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการบริการด้านพื้นที่ ถนนหลักในสวนและทางเข้ามีการออกแบบให้สื่อความหมายที่เหมาะสมกับการเป็นสวนพฤกษศาสตร์ จัดให้มีสถานที่เที่ยวชมพื้นที่อื่นเป็นองค์ประกอบการจัดแสดงสวนพฤกษศาสตร์ เพื่อดึงดูดผู้เข้าเที่ยวชมให้มีความสนใจเข้าเที่ยวชม โดยจัดให้มีสถานที่ สิ่งจัดแสดงและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้แก่ อาคารจัดแสดง เส้นทางเดินชมพรรณไม้ ซึ่งต้องมีวิทยากรในการแนะนำและอธิบายเพื่อสร้างคุณค่าของกิจกรรมนั้นๆ มีจุดชมวิว ลานจัดแสดง รูปปั้นและปฏิมากรรม ที่พักผ่อน ชุม ที่นั่ง สนามเด็กเล่น ให้มีอาคารร้านขายสินค้า ร้านอาหาร และที่จอดรถ

ด้านการเผยแพร่ความรู้

มีศูนย์ฝึกอบรม สัมมนา เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้และสนับสนุนการดำเนินงานเชิงพาณิชย์ ส่วนนี้จะเป็นส่วนเชื่อมโยงงานสวนพฤกษศาสตร์ออกไปสู่สาธารณะชน เป็นการเผยแพร่ความรู้ และเป็นส่วนเชื่อมงานทางด้านการศึกษากับสถาบันการศึกษา

มีศูนย์บริการข้อมูลทางวิชาการและมีโครงการเผยแพร่และฝึกอบรม เพื่อให้การศึกษา ให้ความรู้ แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ในทุกระดับ รวมถึงแก่สาธารณะชนทั่วไป

ต้องมีการสร้างความร่วมมือ มีเครือข่ายของการทำงานในแต่ละด้าน กับทั้งส่วนราชการอื่น สถาบันการศึกษา เอกชน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์

ด้านกิจกรรมเชิงพาณิชย์

มีกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ เพื่อหารายได้ มีสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับกิจกรรมดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ มีการบริหารจัดการด้านรายได้ผ่านกิจกรรมบริการทางวิชาการ มีสื่อการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การตลาด ที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้สวนมีรายได้ในการบริหารกิจการ

1.12 มาตรฐานสากลสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค

สวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาคจะดำเนินการบางส่วนของวัตถุประสงค์การก่อตั้ง จึงต้องการองค์ประกอบเพียงบางส่วน เพื่อให้การดำเนินงานในระยะแรกเป็นไปอย่างคล่องตัว องค์ประกอบมาตรฐานของสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค ต้องประกอบด้วยกิจกรรมด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการสร้างองค์ความรู้

การสร้างองค์ความรู้สวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาคจะเริ่มจากการศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ในพื้นที่ของสวนฯ การสำรวจเพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชในพื้นที่ใกล้เคียง และการรวบรวมพันธุ์พืชในท้องถิ่นที่หายาก ใกล้สูญพันธุ์ หรือมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่า การศึกษาวิธีการขยายพันธุ์พืชหายากหรือใกล้สูญพันธุ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มปริมาณสำหรับการอนุรักษ์ หรือเพื่อประโยชน์อื่นๆ ระยะหลังจากนั้นจะเป็นการกำหนดพื้นที่เพื่อจัดทำแปลงศึกษาถาวร เพื่อศึกษาโครงสร้างสังคมพืชและการศึกษาด้านนิเวศวิทยาต่างๆ

ด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้

สวนพฤกษศาสตร์สาขาจะมีพื้นที่จัดแสดงตามกลุ่มพืช ที่มีการออกแบบพื้นที่ตามหลักภูมิทัศน์ เพื่อความสวยงามสำหรับการพักผ่อน ดึงดูดให้เข้าชม และเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม โดยจัดพื้นที่ให้มีองค์ประกอบครบถ้วน มีป้ายชื่อต้นไม้ ป้ายข้อมูลต่างๆ และแผนที่ มีการจัดทำทะเบียนพันธุ์พืชในพื้นที่จัดแสดงเพื่อประโยชน์ด้านการจัดการและการนำเสนอแก่สาธารณะ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพืชเป็นกิจกรรมที่สำคัญของสวนพฤกษศาสตร์ มีการจัดกิจกรรมการอบรมทั้งในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์และร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

การจัดการพรรณไม้ มีการจัดทำทะเบียนพันธุ์พืชทั้งในพื้นที่ตามธรรมชาติและในโรงเรือนเพื่อทราบจำนวนและการใช้ประโยชน์ มีแผนการขยายพันธุ์พืช โดยเน้นพืชหายากและใกล้สูญพันธุ์ หรือพืชที่มีการใช้ประโยชน์อย่างอื่นๆ และมีแผนการใช้ประโยชน์จากพืชที่ขยายพันธุ์

ด้านการสนับสนุนการดำเนินงาน

การบริหารจัดการ – มีจำนวนบุคลากรที่เหมาะสมกับขอบเขตงานและหน้าที่ความรับผิดชอบ มีอาคารสถานที่ปฏิบัติงานที่เหมาะสม มีอุปกรณ์และเครื่องมือในการปฏิบัติงานที่เพียงพอ มีการใช้ระบบสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อการบริหารงาน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานรวดเร็วขึ้นและต้นทุนการบริหารงานลดลง

การจัดการพื้นที่ – มีระบบการดูแลพื้นที่ที่เหมาะสม มีระบบสาธารณูปโภคที่ดี มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ลานจอดรถ ศูนย์บริการข้อมูล ห้องประชุม ที่พักผ่อน และห้องน้ำเพียงพอต่อจำนวนผู้มาเยี่ยมชม และการรักษาความปลอดภัยทั่วถึง

1.13 เกณฑ์การจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค

เป้าหมายในการจัดตั้งองค์การสวนพฤกษศาสตร์ คือการมีพื้นที่ในแต่ละภูมิภาค เพื่อรวบรวมพรรณไม้ประจำถิ่น พรรณไม้นหายาก สำหรับการอนุรักษ์ และเพื่อการส่งเสริม การศึกษาด้านพฤกษศาสตร์แก่เยาวชน และประชาชนผู้สนใจในพื้นที่ใกล้เคียง เขตพรรณพืชใน ประเทศไทยจึงเป็นเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค เพื่อให้ครอบคลุมแพร่กระจายของพรรณไม้จาก 3 เขตการกระจายพันธุ์ คือ

- เขตพรรณพืชหิมาลัย
- เขตพรรณพืชอินโดจีน
- เขตพรรณพืชมาเลเซีย

1. เขตพรรณพืชหิมาลัย ที่พบทางภาคเหนือและภาคตะวันตก ปัจจุบันมีส่วน พฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ และสวนพฤกษศาสตร์บ้านร่มเกล้า ในพระราชดำริ จังหวัดพิษณุโลก

2. เขตพรรณพืชอินโดจีน ที่แพร่กระจายอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาค ตะวันออก ปัจจุบันมีส่วนพฤกษศาสตร์ระยอง จังหวัดระยอง และสวนพฤกษศาสตร์เมืองพล ในจังหวัดขอนแก่น

3. เขตพรรณพืชมาเลเซีย กระจายจากภาคใต้ขึ้นมาจนถึงประมาณจังหวัดประจวบ คีรีขันท์-เพชรบุรี ปัจจุบันมีส่วนพฤกษศาสตร์เกาะระ จังหวัดพังงา

4. เขตรอยต่อของพืชจากทั้ง 3 เขตการกระจายพันธุ์ บริเวณภาคกลางของ ประเทศ ปัจจุบันมีส่วนพฤกษศาสตร์พระแม่ย่า จังหวัดสุโขทัย

เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ การตั้งสวน พฤกษศาสตร์สาขา จึงควรมีเกณฑ์การพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ควรมีสวนพฤกษศาสตร์เพื่อรองรับเขตการกระจายพันธุ์พืชทั้ง 4 เขต
2. มีพื้นที่ที่สามารถดำเนินการได้ตามมาตรฐานสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค โดยมี พื้นที่ไม่น้อยกว่า 600 ไร่ และไม่ห่างไกลจากตัวเมือง ไม่มีปัญหาในเรื่องสิทธิในที่ดิน
3. พื้นที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่แตกต่างจากสวน พฤกษศาสตร์ที่มีอยู่เดิม
4. มีความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำเนินกิจการสวนพฤกษศาสตร์ เช่น มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก มีระบบไฟฟ้าที่ สามารถเชื่อมต่อได้
5. ไม่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับสวนพฤกษศาสตร์ในสังกัดหน่วยงานอื่น เช่น กรม อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
6. ต้องได้รับงบประมาณสนับสนุน ในการสำรวจเพื่อจัดตั้ง จัดทำผังแม่บท และ แผนแม่บท ในจำนวนเงินที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

1.14 ขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค

เพื่อให้การจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาคเป็นไปอย่างมีระบบ และสามารถดำเนินการได้เรียบร้อย สำเร็จตามวัตถุประสงค์ จึงกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานในเบื้องต้นไว้ดังนี้

1. ดำเนินการสำรวจพื้นที่เพื่อพิจารณาตามเกณฑ์เบื้องต้นที่กำหนดไว้
2. นำเข้าคณะกรรมการเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในการก่อตั้ง
3. ดำเนินการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่เดิม
4. จัดทำแผนพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ภูมิภาค
5. จัดทำผังแม่บทการใช้ประโยชน์พื้นที่

นโยบายรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในปัจจุบันรัฐบาลได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ โดยได้ยึดถือหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์

สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

พันธกิจ

1. สร้างสังคมเป็นธรรมและเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ทุกคนมีความมั่นคงในชีวิต ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ทุกภาคส่วนได้รับการเสริมพลังให้สามารถเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส เป็นธรรม
2. พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง
3. พัฒนารฐานการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีคุณภาพบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ปรับโครงสร้างการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม
4. สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมในสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การดำเนินงานขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติใน 2 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 6 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

1. ปรับโครงสร้างและการกระจายตัวประชากรให้เหมาะสม
2. พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง
3. ส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ
4. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1. การอนุรักษ์ ป่าไม้ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
2. การปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นเศรษฐกิจ

และสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การยกระดับขีดความสามารถในการรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

สภาพภูมิอากาศ

4. การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ
5. การสร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมและวิกฤติจากการ

เปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

6. การเพิ่มบทบาทประเทศไทยในเวทีประชาคมโลกที่เกี่ยวข้องกับกรอบความตกลง

และพันธกรณีด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

7. การควบคุมและลดมลพิษ

8. การพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มี

ประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรมอย่างบูรณาการ

2.2 นโยบายของผู้ถือหุ้นภาครัฐ (Statement of Directions)

กระทรวงการคลังได้นำระบบประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนารัฐวิสาหกิจให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของภาครัฐและแนวทางการพัฒนาประเทศ คณะกรรมการประเมินผลงานรัฐวิสาหกิจ ได้มีแนวคิดให้มีการจัดทำแนวนโยบายของผู้ถือหุ้น/ภาครัฐ (Statement of Direction: SOD) ขึ้น ตั้งแต่ปี 2549 เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและกรอบการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจและมีความสัมพันธ์ในเชิงบูรณาการ ครอบคลุมภารกิจหลักของรัฐวิสาหกิจ และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยให้หน่วยงานกำกับรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีส่วนร่วมในการกำหนด

SOD

ประกอบด้วย

1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะหน่วยงานซึ่งพิจารณาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพิจารณาแผนการลงทุนของรัฐวิสาหกิจ
 2. กระทรวงการคลัง โดย สคร. ในฐานะผู้ถือหุ้น และ
 3. กระทรวงเจ้าสังกัดของรัฐวิสาหกิจ ในฐานะหน่วยงานกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ
- สคร. ได้จัดทำ SOD ของรัฐวิสาหกิจ ตั้งแต่ปี 2550 และมีกระบวนการพัฒนาและการทบทวนร่วมกับหน่วยงานกำกับ และผู้เกี่ยวข้อง เป็นประจำทุกปี และมีการรายงานผลการจัดทำ SOD ให้แก่คณะกรรมการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจ (กนร.) รับทราบ

แนวนโยบายของผู้ถือหุ้น /ภาครัฐ (Statement of Direction) สำหรับองค์การสวนพฤกษศาสตร์ (อ.ส.พ.)

กระทรวงการคลังได้ประสานกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะกระทรวงเจ้าสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปทิศทางที่สำคัญของภาครัฐ (Statement of Direction) ที่จะใช้เป็นแนวทางในการกำกับดูแลและชี้ประเด็นที่ อ.ส.พ. ควรให้ความสำคัญและเร่งดำเนินการ รวมถึงการใช้เป็นแนวทางในการกำหนดตัวชี้วัดสำหรับการประเมินผลการดำเนินงานของ อ.ส.พ. ต่อไป ซึ่งแนวนโยบายผู้ถือหุ้น/ภาครัฐ (Statement of Direction) สำหรับ อ.ส.พ. ได้แก่

- มุ่งพัฒนาการรวบรวมพรรณไม้เพื่อนำไปสู่การเป็นศูนย์กลางการอนุรักษ์พรรณไม้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านทรัพยากรพืช และสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ

- ต่อยอดองค์ความรู้ด้านพรรณไม้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการหารายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น
- ขยายและพัฒนาบริการรูปแบบใหม่ให้มันนวัตกรรมและใช้เทคโนโลยีทันสมัย เพื่อขยายขอบเขตองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือต่อยอดความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์

2.3 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติราชการ 4 ชั้น ตามนโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา และแผนบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล โดยยุทธศาสตร์กระทรวงและกลุ่มภารกิจขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางของทุกหน่วยงานในสังกัดในช่วงปีงบประมาณ 2555 – 2558 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

วิสัยทัศน์กระทรวง

คงความสมบูรณ์ของธรรมชาติ พัฒนา และสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี สู่การเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

พันธกิจ

อนุรักษ์ ฟื้นฟู ควบคุมการจัดสรร และการใช้ประโยชน์จากใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างคุณค่าที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยการเสริมสร้างระบบและกลไกการจัดการภายในให้สามารถดำเนินการกิจประสานกับเครือข่ายภาคีและผู้มีส่วนได้เสียภายนอกอย่างมีพลังและสอดคล้องกลมกลืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และตัวชี้วัดกระทรวง

เป้าหมายการให้บริการ	ตัวชี้วัดเป้าหมายการให้บริการ	ยุทธศาสตร์
1. กลุ่มเป้าหมายมีการนำเครื่องมือ กลไก และฐานข้อมูลมาใช้อนุรักษ์ คุ้มครองและพัฒนาการใช้ประโยชน์	1.1 จำนวนฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรชีวภาพที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ 19 ฐานข้อมูล 1.2 จำนวนระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพระดับประเทศที่ให้บริการผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ 1 ระบบ	(1) สร้างความมั่นคงของระบบนิเวศ เพื่อตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยมีความปลอดภัย ลดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัย	2.1 มีการแจ้งเตือนการบุกรุกทำลายป่าไม่น้อยกว่า 200 ครั้ง 2.2 ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยมีความรู้ ความเข้าใจข้อมูล องค์ความรู้ด้านธรณีพิบัติภัยไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	(2) พัฒนาระบบบริหารจัดการพิบัติภัย พัฒนาระบบเตือนภัยทางธรรมชาติและสาธารณภัย

เป้าหมายการให้บริการ	ตัวชี้วัดเป้าหมายการให้บริการ	ยุทธศาสตร์
	2.3 จำนวนลุ่มน้ำ/หมู่บ้านที่มีระบบฐานข้อมูลเตือนภัยทางน้ำที่ให้บริการแก่ประชาชน 4 ลุ่มน้ำ 250 หมู่บ้าน	
3. ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทในพื้นที่เป้าหมายได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ	3.1 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าไม้ และพื้นที่ป่าชายเลนได้รับการดูแลและบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ 142.18 ล้านไร่ 3.2 พื้นที่เป้าหมายที่เป็นพื้นที่วิกฤติได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ 30 จังหวัด 3.3 จำนวนข้อเสนอเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป้าหมายได้รับการผลักดันให้เป็นนโยบายเชิงพื้นที่ 14 เรื่อง 3.4 จำนวนชุมชนเป้าหมายที่นำองค์ความรู้ มาตรการด้านธรณีวิทยาไปบริหารจัดการในท้องถิ่น 19 แห่ง 3.5 ช้างสำคัญและช้างเลี้ยงได้รับการอนุรักษ์และคุ้มครอง 13 ช้าง 375 เชือก	(3) อนุรักษ์ ป่าไม้และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทที่ตอบสนองต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายมีแหล่งน้ำที่มีการอนุรักษ์ ปรับปรุง พื้นฟู และพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งน้ำต้นทุนที่มีปริมาณเพียงพอโดยการมีส่วนร่วม	4.1 จำนวนแหล่งน้ำที่ได้รับการพัฒนา ปรับปรุง อนุรักษ์ และพื้นฟูเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งและบรรเทาปัญหาอุทกภัย 1,700 แห่ง 4.2 จำนวนพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งหรืออุทกภัยได้รับการแก้ไข 255,000 ไร่ 4.3 จำนวนโครงการจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ 9	(4) การบริหารจัดการพัฒนาเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนและระบบกระจายน้ำอย่างบูรณาการ

เป้าหมายการให้บริการ	ตัวชี้วัดเป้าหมายการให้บริการ	ยุทธศาสตร์
	4.4 จำนวนแหล่งน้ำใต้ดินที่ได้รับการอนุรักษ์ ปรับปรุง พื้นฟู และพัฒนาเป็นแหล่งน้ำ ดันทุนเพื่อการอุปโภค บริโภค เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม 2,868 แห่ง	
5. พื้นที่เป้าหมายมีคุณภาพ สิ่งแวดล้อมดีขึ้น	5.1 พื้นที่เป้าหมายมีคุณภาพ สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ตามเกณฑ์ที่กำหนดไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 5.2 น้ำเสียหลังการบำบัดมี คุณภาพได้มาตรฐานของ ทส. กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ก่อนการระบายลงสู่แหล่ง น้ำ 5.3 อุทยานแห่งชาติที่มีมาตรการ จัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นระบบ 10 แห่ง	(5) พัฒนาระบบจัดการคุณภาพ อากาศ น้ำเสีย กลิ่น เสียง และ ขยะทุกประเภทให้เหมาะสม กับสภาพพื้นที่ และส่งเสริม กลไกการพัฒนาที่สะอาด
6. พื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมาย ได้รับการบริหารจัดการเพื่อ รองรับการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศและลดการ ปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก	1.1 โครงการที่ได้รับการรับรอง สามารถลดก๊าซเรือนกระจกปี ละไม่น้อยกว่า 300,000 ตัน 1.2 พัฒนา พื้นฟูและคุ้มครองเขต ป่าอนุรักษ์ในพื้นที่สวนป่า เศรษฐกิจเพื่อดูดซับคาร์บอน ไดออกไซด์ ช่วยลดการเกิด ก๊าซเรือนกระจก 26,000 ตัน 1.3 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้รับการ บริหารจัดการเพื่อรองรับการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ไม่น้อยกว่า 1 กลุ่มป่า 1.4 พื้นที่ป่าไม่ได้รับการจัดสรรเพื่อ รองรับการผลิตเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ 100,230 ไร่	(5) พัฒนาระบบจัดการคุณภาพ อากาศ น้ำเสีย กลิ่น เสียง และ ขยะทุกประเภทให้เหมาะสม กับสภาพพื้นที่ และส่งเสริม กลไกการพัฒนาที่สะอาด
7. ทุกภาคส่วนสามารถนำกลไก ไปใช้ในการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมได้อย่างมี	1.1 จำนวนหน่วยงานภาครัฐและ ภาคประชาชนที่ได้รับการ บริหารและอำนวยการ 108 หน่วยงาน	(6) พัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือ กลไกการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ

เป้าหมายการให้บริการ	ตัวชี้วัดเป้าหมายการให้บริการ	ยุทธศาสตร์
ประสิทธิภาพ	1.2 จำนวนเครื่องมือ กลไกในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถปฏิบัติได้ 11 เรื่อง 1.3 ร้อยละของกลุ่มเป้าหมายมีการปรับปรุงพฤติกรรมในการผลิต การบริการ และการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมร้อยละ 30 1.4 จำนวนสวนสัตว์ที่ผ่านการประเมินคุณภาพการดำเนินงานและบริหารจัดการ 3 แห่ง	
8. ชุมชนเป้าหมายใช้องค์ความรู้ไปบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	1.5 จำนวนองค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ 5 ด้าน 1.6 ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนผู้มาใช้บริการองค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติร้อยละ 5	(7) พัฒนางค์ความรู้และกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ

3.1 สวนพฤกษศาสตร์ในต่างประเทศ

สวนพฤกษศาสตร์จัดเป็นสถาบันเก่าแก่มากที่สุดสถาบันหนึ่ง ที่ได้เกิดขึ้นพร้อมไปกับการเจริญของอารยประเทศ แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวิชาการ วัฒนธรรม และศิลปะของประเทศนั้น วัตถุประสงค์เดิมแต่แรกเป็นเพียงสถานที่รวบรวมพรรณไม้ที่สวยงาม มาจัดปลูกไว้ด้วยกันขนาดใหญ่โตนัก ต่อมาได้มีการรวบรวมพรรณไม้ที่มีคุณค่าเป็นยาสมุนไพร หรือที่มีค่าทางเศรษฐกิจไว้ด้วย และมีการขยายพื้นที่กว้างขวางขึ้น ทำให้นำไปสู่การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพืชหลายสาขาควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อมีการรวบรวมพันธุ์ไม้จากต่างถิ่นมาปลูกเพิ่มขึ้น ทำให้สวนพฤกษศาสตร์ได้รับความน่าสนใจและมีความสำคัญมากขึ้น กลายเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติที่ให้ประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการพักผ่อนหย่อนใจควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจด้านพืชของประเทศด้วย

สวนพฤกษศาสตร์ที่จัดตั้งขึ้นในระยะแรกๆ กระจายอยู่ทั่วโลก ทั้งในคาบสมุทรอาหรับ จีน และเม็กซิโก แต่ไม่มีบันทึกหลักฐานปรากฏแน่ชัด ในภาวะที่เกิดสงครามขึ้น สวนพฤกษศาสตร์จะไม่ได้รับการดูแล ถูกทอดทิ้ง หรือต้นไม้ถูกหยิบฉวยเคลื่อนย้ายและทำลายไปในที่สุด ที่มีบันทึกเป็นหลักฐานปรากฏได้แก่สวนพฤกษศาสตร์ในทวีปยุโรปที่ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1543 ที่เมืองปิซา ประเทศอิตาลี เพื่อรวบรวมพันธุ์พืชที่เป็นสมุนไพรและยารักษาโรคมาจัดปลูกให้เป็นแหล่งศึกษาของนักปราชญ์และนักศึกษาแพทย์ทั้งในประเทศอิตาลีและที่เดินทางมาจากประเทศใกล้เคียงอื่นๆ ซึ่งทำให้งานด้านสวนพฤกษศาสตร์มีการตื่นตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ขึ้นมากอีกหลายแห่ง ที่ยังปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบันได้แก่สวน Padua (1545). Florence (1545) และ Bologna (1547) ประเทศอิตาลี : Zurich (1560) ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ : Leiden (1577) และ Amsterdam (1682) ประเทศเนเธอร์แลนด์ : Leipzig (1579) และ Berlin (1679) ประเทศเยอรมนี : Paris และ Montpellier (1598) ประเทศฝรั่งเศส ; Uppsala (1655) ประเทศสวีเดน ; Oxford (1621), Edinburgh (1670) และสวน Kew (1841) ประเทศอังกฤษมีการรวบรวมพืชจากแหล่งต่างๆ ทั้งในยุโรปและทวีปอื่นๆ ที่มีความสวยงามแปลกตา และที่คาดว่าจะสามารถให้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและที่เป็นยารักษาโรค จัดปลูกไว้ในสวนพฤกษศาสตร์เหล่านี้โดยจัดเป็นห้องสมุดในธรรมชาติ (Living library) และมีการศึกษาวิจัยและทดลองหาประโยชน์ต่างๆ จากพืชที่รวบรวมไว้เหล่านี้ปรากฏหลักฐานในสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ไว้มากมาย

สวนพฤกษศาสตร์ที่มีชื่อเสียงหลายแห่งได้รับการจัดสร้างขึ้นในช่วงที่เป็นประเทศด้อยพัฒนา สร้างในระยะแรกโดยประเทศเจ้าของอาณานิคม ซึ่งมุ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาพืชในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นหลัก โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจ สวนพฤกษศาสตร์ดังกล่าวได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์ที่อยู่ใต้อาณานิคมของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน และเนเธอร์แลนด์ ที่มีการบันทึกไว้ อาทิ ในทวีปแอฟริกาตอนกลาง ปี ค.ศ.1735 สวนพฤกษศาสตร์ Pamplémousses (ปัจจุบัน Royal Botanic Gardens Pamplémousses) สร้างขึ้นที่เกาะ Mauritius ซึ่งเป็นท่าเรือสำคัญภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส ทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งพักและจัดส่งเสบียง ผัก พืชสด ผลไม้ให้กับเรือเดินสมุทรของประเทศฝรั่งเศส ต่อมาได้มีการนำเอาพืชเครื่องเทศหลายชนิดและมันสำปะหลังมาทดลองปลูก รวมถึงพืชในย่านนั้นที่คาดว่าจะมีประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกหลายชนิด

3.2 สวนพฤกษศาสตร์ในทวีปเอเชีย

การสร้างสวนพฤกษศาสตร์ในทวีปเอเชียเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการล่าอาณานิคมและการติดต่อค้าขายกับประเทศทางเขตนัยสูตรของประเทศมหาอำนาจยุโรป สวนพฤกษศาสตร์ในสมัยนั้นจึงมีบทบาทในการเก็บสะสมพันธุ์ไม้ในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นหลัก เพื่อนำมาศึกษาวิจัยหาคุณค่าทางเศรษฐกิจสำหรับประโยชน์ทางการค้า ในการเก็บรักษาพรรณไม้ในสวนพฤกษศาสตร์ ใช้วิธีแบ่งหมวดหมู่ตามหลักอนุกรมวิธานของ Linnaeus ซึ่งจะเกิดความสะดวกและเป็นประโยชน์มาก เมื่อมีจำนวนพืชสะสมมากขึ้น มีการจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ขนาดใหญ่ระดับสากลขึ้นหลายแห่ง ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวน 6 แห่ง ดังนี้

- 1) สวนพฤกษศาสตร์อินเดีย ในกัลกัตตา ประเทศอินเดีย
- 2) สวนพฤกษศาสตร์ป็นัง ประเทศมาเลเซีย
- 3) สวนพฤกษศาสตร์โบอร์ ประเทศอินโดนีเซีย
- 4) สวนพฤกษศาสตร์สิงหล ประเทศศรีลังกา
- 5) สวนพฤกษศาสตร์สิงคโปร์ ประเทศสิงคโปร์
- 6) สวนพฤกษศาสตร์โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

เป็นสวนพฤกษศาสตร์ของไทย 2 แห่ง อีก 6 แห่งที่เหลือมีความสำคัญในด้านความเก่าแก่ และมีจำนวนพรรณไม้เก็บสะสมไว้มาก และจะกล่าวเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยเฉพาะสวนพฤกษศาสตร์อินเดีย โบกอร์ สิงหล และสิงคโปร์ ประเทศที่ตั้งของสวนพฤกษศาสตร์เหล่านี้เคยเป็นอาณานิคมของประเทศในยุโรป

3.3 สวนพฤกษศาสตร์ในประเทศไทย

การจัดสร้างสวนพฤกษศาสตร์ในประเทศไทย ได้เคยพยายามทำมาแล้วในอดีต แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จขึ้นครองราชย์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างสวนในลักษณะของสวนพฤกษศาสตร์ขึ้นในสวนลุมพินีพร้อมๆ กับการจัดสร้างสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ก็ไม่สำเร็จดังพระราชประสงค์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 ได้มีการจัดตั้งสมาคมพืชกรรมแห่งประเทศไทยขึ้น และได้พยายามจัดทำสวนลุมพินี ให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์อีกครั้งหนึ่งแต่ก็ไม่สำเร็จอีก

ประเทศไทยไม่เคยมีหลักฐานการจัดสร้างสวนพฤกษศาสตร์มาก่อน แต่ก็มีควมสนใจในการนำพันธุ์พืชใหม่ๆ เข้ามาในประเทศ ซึ่งมีมาตลอดเวลาควกับการค้าขายหรือติดต่อราชการกับต่างประเทศ ตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราช แต่จะนำมาจัดสวนในลักษณะอุทยานดังปรากฏในประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย ในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงสนพระทัยเก็บสะสมพันธุ์พืช เมื่อเสด็จประพาสต่างประเทศแต่ละครั้งพระองค์จะทรงนำพันธุ์พืชใหม่ๆ เข้ามา พระองค์มีพระราชดำริให้จัดสร้าง เรือนเพาะชำในพระราชวังสวนดุสิต สำหรับเก็บสะสมพันธุ์พืชต่างๆ ไว้ เมื่อเวลาเสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรในหัวเมืองก็จะพระราชทานพันธุ์ให้ไปปลูก และทุกครั้งที่มีการตัดถนนสายใหม่ พระองค์จะทรงให้ปลูกต้นไม้ก่อน โดยนำมาจากเรือนเพาะชำภายในพระราชวังสวนดุสิต ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่และทรงประณีต ในการเลือกพันธุ์ไม้ให้เหมาะกับสภาพถนนแต่ละทำเลไป ถนนอะไรควรปลูกพันธุ์พืชชนิดใด เพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม เกิดความร่มรื่นเป็นระเบียบและสวยงาม และมีพระราชดำริให้ปลูกบัวสายหลากสี ในคูน้ำสำหรับเป็นที่พักผ่อนของประชากรราษฎร ดังนั้นถึงแม้ประเทศไทยจะไม่เคยมีการสร้างสวนพฤกษศาสตร์มาก่อน แต่ก็มี การสะสมพันธุ์พืช ขยายพันธุ์พืชและนำมาปลูกไว้ตามถนนต่างๆ

กรมป่าไม้ ได้ดำริจัดสร้างสวนพฤกษศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรกที่บริเวณพระพุทธรบาทจังหวัดสระบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2484 แต่พื้นที่ไม่เหมาะต่อการเจริญเติบโตของพืช เนื่องจากขาดแหล่งน้ำและดินไม่ดี กรมป่าไม้จึงเลือกใหม่ที่ ป่าพุแค ขาดงพญาเย็น มีเนื้อที่ประมาณ 3,750 ไร่ การพัฒนาสวนพุแคดำเนินไปช้ามาก เพราะรัฐบาลไม่เห็นความสำคัญและได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ

สวนพฤกษศาสตร์ของประเทศไทยในปัจจุบันจำแนกตามหน่วยงานที่สังกัดออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สวนพฤกษศาสตร์สังกัดกรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สวนที่สังกัดกรมป่าไม้มี 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1 สวนพฤกษศาสตร์ มีบทบาทในการรวบรวมพันธุ์พืชทุกชนิดตามหลักอนุกรมวิธานและนิเวศวิทยา เช่นเดียวกับสวนพฤกษศาสตร์ทั่วไป ใช้สำหรับศึกษาทางพฤกษศาสตร์โดยเฉพาะ และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ด้วย ในสวนพฤกษศาสตร์จะปลูกพันธุ์พืชทั้งไม้พื้นเมืองและต่างประเทศ โดยแยกเป็นหมวดหมู่ เป็นวงศ์ และสกุล ตามลำดับ

ความสำคัญของชนิดไม้ต่างๆ นอกจากนั้นยังทำการอนุรักษ์และขยายพันธุ์พืชหายากและใกล้จะสูญพันธุ์ของไทย สวนพฤกษศาสตร์ที่สังกัดกรมป่าไม้ได้จัดสร้างไว้ทุกภาคของประเทศไทย ขนาดของพื้นที่ประมาณ 800 – 2,500 ไร่ ปัจจุบันมีอยู่ 7 แห่ง และอีก 8 แห่ง เป็นสวนพฤกษศาสตร์รวบรวมพืชจากวรรณคดีไทยและสวนรวบรวมพรรณไม้ป่า

1.2 สวนรุกขชาติ เป็นสวนที่มีเนื้อที่น้อยกว่าสวนพฤกษศาสตร์ สร้างขึ้นเพื่อปลูกรวบรวมพันธุ์ไม้ต่างๆ โดยเฉพาะไม้ยืนต้นที่มีค่าหายากในทางเศรษฐกิจและพืชไม้ดอกที่หายากซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่น แต่มีได้ปลูกเป็นหมวดหมู่เหมือนสวนพฤกษศาสตร์ หากแต่มีชื่อพันธุ์ไม้ติดไว้ มีการทำถนนทางเดินเพื่อเข้าชม จุดมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะ และให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ไปด้วย ขนาดของสวนรุกขชาติประมาณ 25 - 100 ไร่ สวนรุกขชาติในปัจจุบันนับได้ 53 แห่ง

2. สวนพฤกษศาสตร์สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์ในสวนหลวง ร.9 ตั้งอยู่ที่ แขวงหนองบอน เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ประมาณ 500 ไร่ พื้นที่นี้ส่วนหนึ่งเป็นของกรุงเทพมหานครที่ซื้อไว้นานแล้ว และบางส่วนได้รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา กรุงเทพมหานครและมูลนิธิสวนหลวง ร.9 จัดสร้างขึ้นถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ในปี พ.ศ. 2530 โดยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- 1) เป็นสวนสาธารณะ เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ในปี พ.ศ. 2530
- 2) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทั่วไป
- 3) เป็นศูนย์กลางรวบรวมสะสมและอนุรักษ์พืชพันธุ์ไม้ ทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ที่สมบูรณ์แบบแห่งแรกของประเทศไทย
- 4) ส่งเสริมวิชาการด้านการศึกษา ค้นคว้าวิจัย และเผยแพร่ความรู้ด้านพฤกษศาสตร์แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป
- 5) ปลูกฝังทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป
- 6) ประกอบกิจการสาธารณะประโยชน์ และการกุศลต่างๆ รวมทั้งทะนุบำรุงส่งเสริมและพัฒนาสวนสาธารณะ
- 7) ร่วมมือกับองค์กรการกุศล และหน่วยงานทางราชการในกิจการต่างๆ
- 8) ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมือง

สวนพฤกษศาสตร์ในสวนหลวง ร.9 เป็นสวนพฤกษศาสตร์สมบูรณ์แบบตามหลักอนุกรมวิธานและนิเวศวิทยา เนื่องจากหน้าที่ของสวนพฤกษศาสตร์ปัจจุบันได้เพิ่มจากการเป็นสถานศึกษาวิจัยของนักวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว มาเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจในเชิงทัศนศึกษาเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง การจัดรวบรวมพันธุ์ไม้จึงมุ่งเน้นการจัดภูมิทัศน์ให้สวยงามจำเริญตาด้วย ส่วนของสวนพฤกษศาสตร์มีเนื้อที่สุทธิประมาณ 90 ไร่ และหากนับที่จอดรถและคูน้ำด้วยก็จะมีเนื้อที่รวมเป็น 120 ไร่ นับว่าเป็นสวนพฤกษศาสตร์ที่มีขนาดเล็กมาก เนื้อที่ภายในสวนมีการแบ่งออกเป็นสวนๆ แต่ละสวนมีคูน้ำเพื่อการชลประทานและการระบายน้ำล้อมรอบ สวนพฤกษศาสตร์สวนหลวง ร.9 ทำการเก็บรวบรวมพันธุ์ไม้ทั้งของไทยและ

ต่างประเทศ ทำการอนุรักษ์และขยายพันธุ์พืชหายากและใกล้สูญพันธุ์ เช่นเดียวกับสวนพฤกษศาสตร์อื่นๆ ปัจจุบันมีหอพรรณไม้เก็บรวบรวมตัวอย่างพรรณพืชอัดแห้งอยู่ประมาณ 5,000 ตัวอย่าง มีห้องสมุดขนาดเล็ก มีเรือนเพาะชำ และเรือนอนุบาลพืช แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์หรือแผนปฏิบัติการสำหรับงานวิจัยทางพฤกษศาสตร์ขั้นสูง

3. สวนพฤกษศาสตร์ สังกัดองค์การสวนพฤกษศาสตร์ ได้แก่สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์มีสถานภาพเป็นรัฐวิสาหกิจ ดำเนินการภายใต้พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนพฤกษศาสตร์ พ.ศ. 2535 ได้รับงบประมาณและพื้นที่ เริ่มดำเนินการระยะแรกเมื่อปี พ.ศ.2536 โดยใช้พื้นที่จัดสรรจากกรมป่าไม้ จำนวน 6,500 ไร่ ตั้งอยู่ที่บริเวณชายเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ท้องที่ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทางน้ำไหลผ่านตลอดปี ภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบและสูงสลับเป็นชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับความสูง 400 เมตรขึ้นไปจนถึงระดับความสูงประมาณ 1,200 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล

ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทหน้าที่และกิจกรรมของสวนพฤกษศาสตร์ไทยแล้ว สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ องค์การสวนพฤกษศาสตร์จะมีความสมบูรณ์แบบมากที่สุด เพราะ มีการดำเนินงานที่ครบวงจรมีทั้งหอพรรณไม้ ห้องสมุดสวนพฤกษศาสตร์ พิพิธภัณฑ์พืช ห้องปฏิบัติการ และศูนย์ฝึกอบรมบุคลากร

3.4 การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก (SWOT Analysis)

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้จัดให้มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ สรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง

- 1) ชื่อสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เป็นที่ยอมรับของสาธารณชนทั่วไปจึงสามารถสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์การได้เป็นอย่างดี
- 2) พระราชกฤษฎีกาในการจัดตั้งเอื้อต่อการดำเนินงานในเชิงวิชาการและเชิงพาณิชย์
- 3) วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์การได้รับการยอมรับจากทุกรัฐบาล จึงมีความมั่นคงและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง
- 4) มีนักวิชาการทางพฤกษศาสตร์ที่มีความรู้ ความสามารถและน่าเชื่อถือ และมีบุคลากรที่มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาองค์กร
- 5) มีสาขาอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้สามารถรวบรวมพรรณไม้ ตามระบบนิเวศของพื้นที่ได้หลากหลายยิ่งขึ้น และสามารถให้ออกาสทางความรู้กับประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ได้กว้างขวางขึ้น

จุดอ่อน

- 1) ขั้นตอนกระบวนการและระบบการดำเนินงานด้าน การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดการความเสี่ยง การควบคุมภายใน การบริหารทรัพยากรบุคคล ยังไม่ได้รับการผลักดันให้ปฏิบัติอย่างจริงจัง
- 2) การจัดทำแผนการดำเนินงานไม่เป็นระบบ แผนปฏิบัติการไม่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์
- 3) ระบบการสื่อสารและสารสนเทศระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกยังขาดประสิทธิภาพ
- 4) ขาดการศึกษาผลกระทบ และวิเคราะห์ความคุ้มค่า ความเหมาะสมในการดำเนินงาน ของกิจกรรมหรือโครงการ
- 5) การประชาสัมพันธ์ยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย จึงไม่สามารถจูงใจให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการได้อย่างเพียงพอ
- 6) การกำหนดเส้นทางอาชีพยังไม่ชัดเจนและเป็นธรรมแก่ผู้ปฏิบัติงาน
- 7) การสนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ยังไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอ
- 8) ศักยภาพและความมั่นคงของพื้นที่ตั้งศูนย์รวมพรรณไม้สาขาฯ ไม่มีความชัดเจน

โอกาส

- 1) ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นศูนย์กลางการกระจายพันธุ์พืชในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง
- 2) ประชาชนทุกภาคส่วนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการร่วมกันอนุรักษ์ บำรุงและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) รัฐบาลให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชน และส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 4) จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวภาคเหนือและมีสถาบันทางการศึกษารองรับ การคมนาคมสะดวก เหมาะสมเป็นแหล่งทัศนศึกษาของเยาวชน
- 5) มีเวทีสาธารณะที่เปิดโอกาสให้นักพฤกษศาสตร์ได้แสดงผลงานทางวิชาการ
- 6) ค่านิยมของสังคมรวมทั้งแผนงานของประเทศเน้นงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การฯ สามารถแสดงบทบาทและผลงานทางวิชาการได้มากขึ้น
- 7) หน่วยงานภายนอกและสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีความสนใจและนำผลงานทางวิชาการไปใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น

อุปสรรค

- 1) ประชาชนทั่วไปยังไม่เข้าใจลักษณะของงานสวนพฤกษศาสตร์ ซึ่งมีความแตกต่างจากสวนสาธารณะทั่วไป
- 2) มีแหล่งท่องเที่ยวและสถานศึกษาทางธรรมชาติที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเพิ่มมากขึ้น
- 3) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่งผลกระทบต่อการทำงาน
- 4) การเข้าถึงทรัพยากรที่จะนำมาศึกษาเป็นไปได้ยาก
- 5) สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

3.5 การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้ว่าจ้างมหาวิทยาลัยขอนแก่นทำการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ ซึ่งมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อองค์การสวนพฤกษศาสตร์ใน 3 กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลโป่งแยงและตำบลแม่แรม และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมีดังนี้

ความคาดหวังและประโยชน์ที่ได้จากสวนพฤกษศาสตร์

- 1) สร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน
- 2) โอกาสในการเข้ารับการฝึกอบรมต่างๆ
- 3) รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล
- 4) ความร่วมมือในด้านต่างๆ กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
- 5) สถานที่ภายในสวนพฤกษศาสตร์ที่มีความประทับใจมากที่สุด คือ เรือนกระจก รองลงมาคือ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ สวนวัลยชาติ และน้ำตกแม่สาบน้อย
- 6) ความพึงพอใจต่อการให้บริการคือการเป็นสถานที่พักผ่อน การให้บริการความรู้ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญ รองลงมาคือความเพียงพอและความสะอาดของห้องสุขา ระบบการขนส่งภายใน ประโยชน์จากป้ายที่ใช้อธิบายพรรณไม้

ข้อเสนอแนะ

- 1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เช่น การเก็บของป่าและการใช้น้ำ
- 2) ประชาชนที่อยู่รอบๆ อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสวนพฤกษศาสตร์ เช่น ร่วมแสดงศิลปวัฒนธรรม งานวันเกษตร งานพิธีรดน้ำดำหัวในวันสงกรานต์ เป็นต้น
- 3) ควรปรับปรุงร้านอาหาร ห้องน้ำ ถนนภายใน จุดจอดรถ ม้านั่ง และป้ายสัญลักษณ์ในจุดสำคัญต่างๆ
- 4) ควรเพิ่มเรื่องการมีส่วนร่วมกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่รอบข้างสวนพฤกษศาสตร์ เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ของสวนพฤกษศาสตร์กับชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

- 5) ควรจัดแสดงพันธุ์ไม้ให้มีความหลากหลาย มีการจัดตกแต่งไม้ดอกไม้ประดับ มีจุดที่ใช้เป็นที่ถ่ายรูป
- 6) ควรจัดให้มีคู่มือที่อธิบายเกี่ยวกับภาพรวมของสวนพฤกษศาสตร์ เส้นทางเดินรถ พร้อมระยะทาง
- 7) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น
- 8) ควรมีวิทยากรในการนำเที่ยวชมเพียงพอและสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ และมีเทคนิคในการพูด
- 9) ควรมีการซ่อมแซมป้ายที่ชำรุด เพิ่มจุดทิ้งขยะ

3.6 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

กลุ่มเป้าหมาย	ความคาดหวัง
Customer : C 1. นักท่องเที่ยว	- สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของครอบครัว - การจัดแสดงพันธุ์ไม้ที่มีความหลากหลาย ตกแต่งไม้ดอกไม้ประดับ และแหล่งท่องเที่ยว
2. นักเรียน/นักศึกษา	- การให้บริการความรู้ - แหล่งศึกษา ฝึกอบรม และดูงาน
3. ประชาชนทั่วไป/ชุมชน	- สร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน - โอกาสในการเข้ารับการฝึกอบรมต่างๆ - ความร่วมมือในด้านต่างๆ กับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น - การใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน
Stakeholder : S 1. ผู้ถือหุ้น : กระทรวงการคลัง	- การรวบรวมพรรณไม้ให้เป็นศูนย์กลางการอนุรักษ์พรรณไม้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง - องค์กรแห่งการเรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือทั้งในประเทศและต่างประเทศ - ต่อยอดองค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เพิ่มขีดความสามารถในการหารายได้ - บริการรูปแบบใหม่ๆ ที่มีนวัตกรรมและเทคโนโลยี
2. หน่วยงานกำกับดูแล : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ	- เครื่องมือ กลไก และฐานข้อมูลที่มีการนำมาใช้เพื่อการอนุรักษ์คุ้มครองและพัฒนาการใช้ประโยชน์ - ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ไปบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

กลุ่มเป้าหมาย	ความคาดหวัง
3. สังคม/รัฐบาล	- ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เพื่อสร้างความมั่นคงของประเทศ - การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม

4.1 วิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ (Vision)

เป็นสวนพฤกษศาสตร์ชั้นนำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

To be Outstanding Botanical Garden in SE-Asia

4.2 พันธกิจ

พันธกิจ (Mission)

พันธกิจขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ จะเป็นแนวคิดและวิธีการดำเนินงานเพื่อ บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ โดยได้มีการกำหนดพันธกิจไว้ 2 ประการ คือ

1. สร้างองค์ความรู้และแหล่งการเรียนรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์และความหลากหลายทางชีวภาพ (เพื่อให้สวนพฤกษศาสตร์เป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์พืชและองค์ความรู้ทางด้านพืชเพื่อการศึกษาของประชาชน)

2. เผยแพร่องค์ความรู้และสร้างมูลค่าเพิ่ม (เพื่อให้มีการถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรพรรณพืช และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม)

4.3 ค่านิยม (Core Value)

ค่านิยม

อุทิศ และ อนุรักษ์

Devote and Preserve

Devote = อุทิศ เสียสละ เพื่อภารกิจขององค์กร

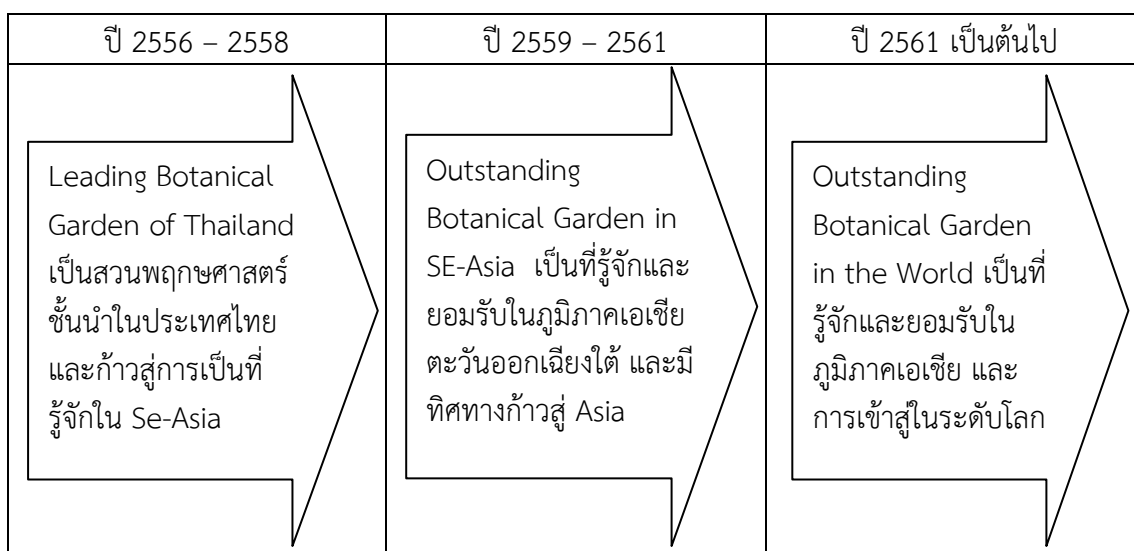
D= Develop	มุ่งมั่นพัฒนาหน้าที่การงาน
E= Encourage	ให้บริการด้วยความเต็มใจ
V= Value	มีความภาคภูมิใจในองค์กร
O= Organization	ทำงานเพื่อองค์กร
T= Team	ทำงานเป็นทีม
E= Expertise	มีความรู้ความชำนาญงานในหน้าที่

Preserve = ปกป้อง รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

P= Participation	ทุกคนมีส่วนร่วม
R= Research	ศึกษาวิจัยทางพฤกษศาสตร์
E= Environment	รักษาสิ่งแวดล้อม
S= Social Responsibility	รับผิดชอบต่อสังคม
E= Ethics	มีจริยธรรมในการปฏิบัติงาน
R= Relationship	มีความผูกพันและสามัคคี
V= Very important	ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
E= Education	ฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน

4.4 ตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Positioning)

ในการกำหนดวิสัยทัศน์การดำเนินงานขององค์การสวนพฤกษศาสตร์เพื่อให้มีภาพที่คาดหวังของการดำเนินงานที่ชัดเจน จึงได้กำหนดช่วงระยะเวลาของการดำเนินงานออกเป็น 3 ช่วงเวลา และกำหนดวิสัยทัศน์ในแต่ละช่วงเวลาไว้ดังนี้

ช่วงแรก Short Term ปีงบประมาณ 2556 – 2558 เป็น Leading Botanical Garden of Thailand เป็นสวนพฤกษศาสตร์ชั้นนำในประเทศไทย และก้าวสู่การเป็นที่รู้จักในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

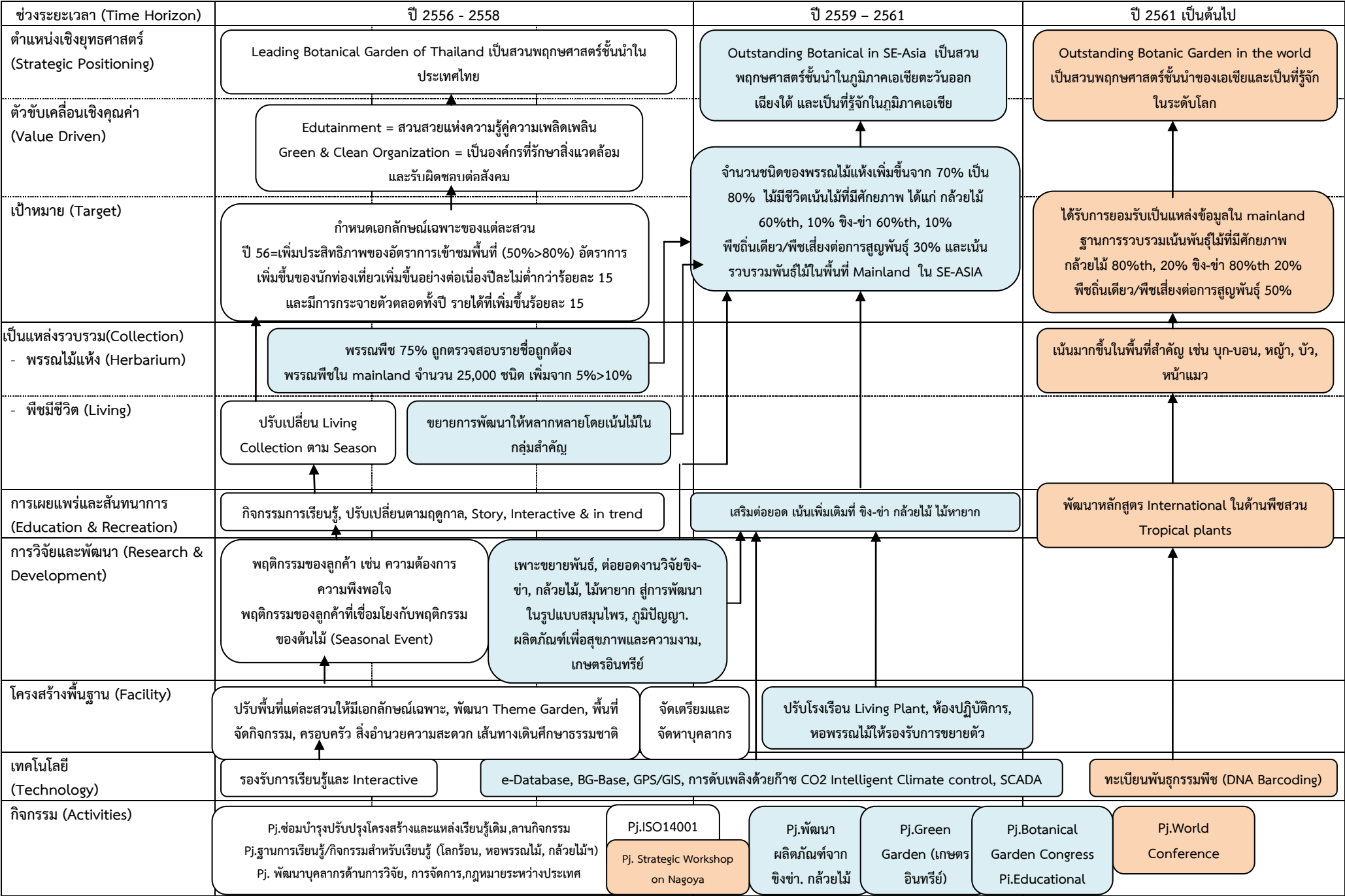
ช่วงกลาง Medium Term ปีงบประมาณ 2559 – 2561 เป็น Outstanding Botanical Garden in SE-Asia เป็นที่ยอมรับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีทิศทางก้าวสู่การเป็นชั้นนำในภูมิภาคเอเชีย

ช่วงระยะยาว Long Term ปีงบประมาณ 2561 เป็นต้นไป เป็น Outstanding Botanical Garden in the World เป็นที่รู้จักและยอมรับในภูมิภาคเอเชีย และในระดับโลก

ช่วงระยะเวลา (Time Horizon)	ปี 2556 – 2558	ปี 2559 – 2561	ปี 2561 เป็นต้นไป
ตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Positioning)	Leading Botanic Garden of Thailand เป็นสวนพฤกษศาสตร์ชั้นนำในประเทศไทย	Outstanding Botanic Garden in SE-Asia เป็นสวนพฤกษศาสตร์ชั้นนำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	Outstanding Botanic Garden in the World เป็นสวนพฤกษศาสตร์ชั้นนำในภูมิภาคเอเชียและระดับโลก
ตัวขับเคลื่อนเชิงคุณค่า (Value)	- Edutainment สวนสวนแห่งความรู้คู่ความ		

ช่วงระยะเวลา (Time Horizon)	ปี 2556 – 2558	ปี 2559 – 2561	ปี 2561 เป็นต้นไป
Driven)	เฟลิดเฟลิน - Green & Clean Organization เป็นองค์กรที่รักษาสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม		
เป้าหมาย (Target)	- กำหนดเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละสวนให้มีความโดดเด่น - ปี 2556 เพิ่มประสิทธิภาพของอัตราการเข้าชมพื้นที่ จากร้อยละ 50 เป็นร้อยละ 80 และนักท่องเที่ยวมีการกระจายตัวตลอดทั้งปี - ปี 2557 เป็นต้นไป จำนวนนักท่องเที่ยวร้อยละ 10 ที่มาเที่ยวในจังหวัดมาสวนพฤกษศาสตร์ - รายได้เพิ่มขึ้น	- ชนิดพรรณไม้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 70 เป็นร้อยละ 80 - รวบรวมไม้มีชีวิต (Living Collection) เน้นรวบรวมไม้ที่มีศักยภาพและองค์การฯ มีทรัพยากรรองรับจำนวน 3 กลุ่ม คือ กล้วยไม้ร้อยละ 60 ชิง-ซ่า ร้อยละ 60 และพืชถิ่นเดียวและไม้เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ร้อยละ 30 - เป็นผู้นำที่มีการรวบรวมไม้มีชีวิต 3 กลุ่ม ในพื้นที่ mainland ได้แก่ กล้วยไม้ร้อยละ 10 ชิง-ซ่า ร้อยละ 10	ได้รับการยอมรับเป็นแหล่งข้อมูลใน Mainland โดยมีการรวบรวมไม้ใน 3 กลุ่ม ดังนี้ - กล้วยไม้ที่มีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยร้อยละ 80 กล้วยไม้ที่มีการกระจายพันธุ์ในพื้นที่ Mainland ร้อยละ 20 - ชิง-ซ่า ที่มีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยร้อยละ 80 ชิง-ซ่าที่มีการกระจายพันธุ์ในพื้นที่ Mainland ร้อยละ 20 - พืชถิ่นเดียวและไม้เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์มีการรวบรวมไว้ในสวนพฤกษศาสตร์ร้อยละ 50

4.5 แผนที่ยุทธศาสตร์องค์การสวนพฤกษศาสตร์ (Strategic Roadmap)

4.6 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานระยะ 5 ปี (2556 – 2560)

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทั้ง 3 ช่วงระยะเวลา ออกเป็น 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : พัฒนาสวนสวยแห่งการเรียนรู้คู่ความเพลิดเพลิน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : ศึกษา วิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : ส่งเสริมภาพลักษณ์และพัฒนาธุรกิจ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : มุ่งพัฒนาให้เป็นองค์กรที่รักษาสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 : เพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กร

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย
1. พัฒนาสวนสวยแห่งการเรียนรู้คู่ความเพลิดเพลิน (Gardens of Edutainment)	สวนแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์ มีความสวยงาม และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน	- ระดับความสำเร็จในการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์แต่ละแห่ง	- ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
2. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน	ประชาชนได้รับความรู้ทางด้านพืชผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะเป็นการสร้างจิตสำนึกในการรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ	- จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการให้ความรู้ที่เพิ่มขึ้น	- ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30
3. ศึกษา วิจัย และพัฒนาพรรณพืชเพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน	พรรณไม้หายากของประเทศไทยได้รับการอนุรักษ์ ศึกษา พัฒนา และส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน	- จำนวนชนิดพรรณไม้หายากตามบัญชีรายชื่อพรรณไม้หายาก (Red List) ที่รวบรวมไว้ในสวนพฤกษศาสตร์ (สะสม) - จำนวนผลงานทางวิชาการที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารสากล	- ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 - ปีละไม่น้อยกว่า 10 เรื่อง

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย
4. ส่งเสริมภาพลักษณ์และพัฒนาธุรกิจ	ประชาชนรับรู้และรู้จักสวนพฤกษศาสตร์มากยิ่งขึ้น ต่อยอดองค์ความรู้ด้านพรรณไม้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และเพิ่มขีดความสามารถในการหารายได้	- จำนวนผู้เข้าเยี่ยมชมที่เพิ่มขึ้น - รายได้จากการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น	- ไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ต่อปี - ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15
5. พัฒนาให้เป็นองค์กรที่รักษาสีสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม	ประชาชนมีความเชื่อมั่นและยอมรับในการดำเนินงานเพื่อรักษาสีสิ่งแวดล้อมและการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม	- การได้รับการรับรองมาตรฐานสิ่งแวดล้อม ISO14001 ทั่วทั้งองค์กร	- ภายในปี 2559
6. เพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กร	องค์กรฯ สามารถพัฒนาขีดสมรรถนะและความพร้อมในการดำเนินงาน	- ความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ	- ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : พัฒนาสวนสวยแห่งการเรียนรู้คู่ความเพลิดเพลิน (Gardens of Edutainment)

● กลยุทธ์

1.1 กำหนดลักษณะของสวนพฤกษศาสตร์แต่ละแห่งให้มีความโดดเด่น

- 1.1.1 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เชียงใหม่ ให้โดดเด่นด้านการรวบรวมพืชในตระกูลกล้วยไม้ (Orchidaceae) จิง-ข้า (Zingiberaceae) และพืชถิ่นเดียว (endemic plants) และไม้ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ของประเทศไทย
- 1.1.2 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์บ้านร่มเกล้า พิษณุโลก ในพระราชดำริ ให้โดดเด่นในด้านการรวบรวมพืชในกลุ่มกุหลาบพันปี (Rhododendron) และ จำปี-จำปา (Magnolia)
- 1.1.3 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ระยอง ให้โดดเด่นด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.1.4 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์เมืองพล ขอนแก่น ให้โดดเด่นในการเป็นแหล่งรวบรวมพืชและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Ethnobotany) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
- 1.1.5 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์พระแม่ย่า สุโขทัย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านพืชกับวัฒนธรรม (Green Heritage)
- 1.1.6 พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์เกาะระ พังงา ให้เป็นแหล่งทัศนศึกษาพฤกษศาสตร์บนเกาะ โดยนำเสนอเป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติฯ สมเด็จพระเทพฯ 60 พรรษา

1.2 สร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสวนพฤกษศาสตร์

- 1.2.1 ปรับปรุงและตกแต่งพรรณไม้มีชีวิต (Living Collection) ให้สอดคล้องกับฤดูกาล โดยให้มีการศึกษาพฤติกรรมของลูกค้าที่เชื่อมโยงกับการพฤติกรรมของต้นไม้ (Seasonal Event)
- 1.2.2 จัดทำศูนย์รวมกล้วยไม้ที่มีทั้งหลากหลายของสายพันธุ์มากที่สุดและฐานการเรียนรู้เรื่องกล้วยไม้ที่ครบวงจรในประเทศไทย
- 1.2.3 ปรับปรุงพื้นที่รวบรวมพันธุ์จิง-ข้า กล้วยไม้ และไม้หายากให้มีความโดดเด่น และปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้
- 1.2.4 พัฒนาการตกแต่งสวนตามแนวความคิด (Theme Garden) ให้มีความสวยงามและมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาก่อสร้างกลุ่มเรือนกระจก แปลงวัลยชาติ เศวตพิมาน สวนสมุนไพร สวน 77 พรรษา เส้นทางเดินศึกษา

- ธรรมชาติ รวมถึงการพัฒนาและตกแต่งสวนตามแนวความคิดในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ในภูมิภาค
- 1.2.5 สร้างกิจกรรมการเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้พรรณไม้ตามวงศ์ โดยให้ที่มีการปรับเปลี่ยนตามฤดูกาล สร้างเรื่องราว (Story) ให้น่าสนใจและค้นหาให้กับกิจกรรมการเรียนรู้
 - 1.2.6 จัดทำป้ายสื่อความหมายตามวงศ์ไม้ให้ครอบคลุม จัดทำฐานการเรียนรู้ที่อยู่ในกระแสความสนใจของประชาชน (In trend) และฐานการเรียนรู้ที่เป็นภารกิจหลักของสวนพฤกษศาสตร์ เช่น ฐานการเรียนรู้หอพรรณไม้ ฐานการเรียนรู้เรื่องโลกร้อน ฐานการเรียนรู้กล้วยไม้ เป็นต้น โดยให้รองรับการเรียนรู้ในรูปแบบ Interactive
 - 1.2.7 สร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ดึงดูดและสร้างกระแสน่าสนใจ อาทิเช่น เส้นทางเดินเหนือเรือนยอดไม้ (Canopy Walkway) บ้านส่องนก โรงเรือน Alpine House
 - 1.2.8 จัดหาพื้นที่สำหรับทำกิจกรรม พื้นที่ลานดนตรี ลานกิจกรรมสำหรับครอบครัว ลานชมดาว ลานกางเต็นท์ โดยให้มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการรองรับความต้องการของผู้มาใช้บริการ
- 1.3 ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการให้บริการ**
- 1.3.1 จัดทำ/ปรับปรุงห้องน้ำ เพิ่มห้องน้ำสำหรับคนพิการ และระบบบำบัดน้ำเสียที่รักษาสิ่งแวดล้อม มีความเป็นเอกลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์
 - 1.3.2 จัดทำ/ปรับปรุงร้านอาหารและเครื่องดื่มในบริเวณกลุ่มอาคารเรือนกระจก ร้านค้าบริการนักท่องเที่ยว และในอาคารพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ
 - 1.3.3 จัดหาห้องปฐมพยาบาลและจุดขอความช่วยเหลือฉุกเฉินในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ เพื่อให้บริการและแสดงความสนใจความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน
 - 1.3.4 ปรับปรุงระบบไฟฟ้า โทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต ขยายให้ครอบคลุมการให้บริการทั่วทั้งสวนพฤกษศาสตร์
 - 1.3.5 ติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) เพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการดำเนินการตามแผนป้องกันเหตุฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น
 - 1.3.6 จัดทำเส้นทางสำหรับผู้พิการ (Wheelchair) จัดทำเส้นทางเดิน (Walkway) สำหรับนักท่องเที่ยวให้สามารถเดินชมศึกษาพรรณไม้ได้
 - 1.3.7 ปรับปรุงและซ่อมแซมถนน ป้ายจราจร และป้ายบอกทาง
 - 1.3.8 จัดหารถบริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งกำหนดจุดรับส่ง และกำหนดช่วงเวลาในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้ชัดเจน

- 1.3.9 ปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ให้สามารถรองรับการใช้งานทั้งผู้เข้ามาเยี่ยมชม นักเรียน นักศึกษา และสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน รวมถึงการจัดหาอาคารเพิ่มเติมสำหรับรองรับกิจกรรมการให้ความรู้ที่เพิ่มขึ้น เช่น ที่พักสำหรับนักศึกษาฝึกงาน ค่ายเยาวชน บ้านพักนักวิจัย เป็นต้น
- 1.3.10 จัดทำ ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้รองรับการขยายตัวทั้งในด้านการท่องเที่ยวและการศึกษาวิจัย โดยการปรับปรุงระบบสำรองไฟฟ้าสำหรับห้องปฏิบัติการ ห้องเก็บตัวอย่าง พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ กลุ่มโรงเรือนกระจก โรงรวบรวมพันธุ์ไม้ ห้องเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ รวมถึงพื้นที่ลานกิจกรรมและเส้นทางสัญจรภายในสวน
- 1.3.11 ตกแต่งห้องนิทรรศการถาวรและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ และเตรียมการสำหรับการตกแต่งอาคารพิพิธภัณฑ์แมลง
- 1.3.12 ปรับปรุงระบบน้ำ โรงสูบน้ำ รองรับการใช้งานทั้งในด้านการจัดการพื้นที่ การดูแลรักษาพรรณไม้ และน้ำใช้สำหรับห้องปฏิบัติการ โดยให้น้ำใช้สำหรับกิจการสวนพฤกษศาสตร์ตลอดทั้งปี
- 1.3.13 ปรับปรุงพื้นที่ร้านขายของที่ระลึก ร้านจำหน่ายต้นไม้ในสวนพฤกษศาสตร์ทุกแห่ง
- 1.3.14 ปรับปรุงห้องปฏิบัติการเพื่อรองรับงานวิจัยและการจัดเก็บพันธุ์กรรมของพืช

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน

● กลยุทธ์

2.1 ส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงพฤกษศาสตร์ได้ฤดู (Year Plan)

- 2.1.1 ศึกษาพฤติกรรม ความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการภายในสวนพฤกษศาสตร์ และจัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สวนพฤกษศาสตร์ประจำปี (Year Plan) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้ประชาชนเข้ามาท่องเที่ยวภายในสวนพฤกษศาสตร์ในแต่ละช่วงฤดูให้มีการกระจายตัวตลอดทั้งปี
- 2.1.2 ปรับปรุงพื้นที่การจัดแสดงพรรณไม้ให้มีความน่าสนใจ
- 2.1.3 จัดเทศกาลในแต่ละช่วงฤดู อย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง เพื่อจูงใจให้ประชาชนเข้ามาท่องเที่ยวในสวนพฤกษศาสตร์มากยิ่งขึ้น อาทิเช่น งานสวนพฤกษศาสตร์แฟร์ งาน Gingers Festival เทศกาลเดือนแห่งความรัก เทศกาลสืบสานประเพณีปีใหม่เมือง เป็นต้น
- 2.1.4 จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรมการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ทุกแห่ง รวมถึงกิจกรรมการให้ความรู้ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ เพื่อเสริมให้มีความรู้ สร้างความตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และทำให้ประชาชนรู้จักสวนพฤกษศาสตร์มากยิ่งขึ้น

2.2 พัฒนาหลักสูตรการถ่ายทอดความรู้ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และขยายไปยังกลุ่มเป้าหมายใหม่

- 2.2.1 จัดทำแผนพัฒนาหลักสูตร โดยการขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน
- 2.2.2 พัฒนาและดำเนินการหลักสูตรที่องค์การฯ มีความเชี่ยวชาญและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น นักพฤกษศาสตร์ท้องถิ่น การอนุรักษ์มรดกพืชเบื้องต้น และให้ขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังอาจารย์
- 2.2.3 พัฒนาหลักสูตรการฝึกงานสำหรับนักศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ในประเทศไทย และขยายไปสู่ศึกษาในระดับนานาชาติ ค่ายเยาวชนรักษัธรรมชาตินิระดับนานาชาติ ประเทศ

2.3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกประเทศ

- 2.3.1 จัดการหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมสัมมนาทางวิชาการในระดับนานาชาติ
- 2.3.2 ผลักดันให้นักวิชาการนำเสนอผลงานทางวิชาการในเวทีการประชุมระดับชาติ การประชุมในระดับนานาชาติ เพื่อสร้างการยอมรับและความร่วมมือทางวิชาการ
- 2.3.3 เพิ่มอาสาสมัครที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการ การให้บริการ การจัดการสวนพฤกษศาสตร์ และในด้านการบริหาร ทั้งที่เป็นอาสาสมัครในประเทศ และต่างประเทศ
- 2.3.4 เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเครือข่ายโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแบบเครือข่ายสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และขยายความร่วมมือในการเป็นพี่เลี้ยงการอบรมให้ความรู้ในด้านการจำแนกพืชให้แก่ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษา

2.4 ใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน

- 2.4.1 นำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบ Interactive มาให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่จัดแสดงพรรณไม้ เพื่อสร้างความน่าสนใจ น่าตื่นเต้น และดึงดูดใจเยาวชนรุ่นใหม่ให้สนใจศึกษาพรรณไม้มากยิ่งขึ้น
- 2.4.2 พัฒนาหน้าโฮมเพจขององค์การฯ ให้มีความทันสมัย ง่ายต่อการเข้าถึง และการสืบค้นข้อมูล รวมถึงเพิ่มเติมการให้บริการแก่ประชาชนให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : ศึกษา วิจัย และพัฒนาพรรณพืชเพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

- กลยุทธ์

3.1 เร่งสำรวจและรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย

- 3.1.1 เร่งรัดจัดการตัวอย่างพรรณไม้แห้งที่ได้จากการสำรวจและจัดเก็บให้มีข้อมูลทางวิชาการที่ถูกต้อง รวมถึงการบริหารจัดการเพื่อป้องกันความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นกับตัวอย่างพรรณไม้ได้
- 3.1.2 สำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณไม้ในประเทศไทย โดยเน้นสำรวจและรวบรวมกล้วยไม้ ชิง-เช่า และพรรณไม้ประจำถิ่น ไม้ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ และไม้หายากตามบัญชีรายชื่อพรรณไม้หายากของประเทศไทย (Red List) การสำรวจพรรณไม้ในพื้นที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ไม้ที่มีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ รวมถึงการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณไม้ที่เป็นไม้ที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ที่องค์กรฯ มีสวนพฤกษศาสตร์ประจำภูมิภาค
- 3.1.3 เน้นสำรวจและรวบรวมข้อมูลทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย รวมถึงการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.1.4 ศึกษาและทบทวนอนุกรมวิธานของพืชบางวงศ์ในประเทศไทย
- 3.1.5 สำรวจและจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของแมลง และเร่งรัดการตรวจสอบและระบุรายชื่อของแมลง เพื่อรองรับการจัดทำพิพิธภัณฑสถานแมลงในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

3.2 เริ่มการสำรวจและรวบรวมพรรณไม้ในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- 3.2.1 จัดทำข้อตกลงและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกประเทศเพื่อการแลกเปลี่ยนตัวอย่างพรรณไม้ การสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้ทั้งในประเทศและนอกประเทศ และเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการร่วมกัน รวมถึงการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยงาน โดยเน้นการจัดทำข้อตกลงกับหน่วยงานที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 3.2.2 สำรวจพรรณพฤกษชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นในพื้นที่ที่ประเทศพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา เวียดนาม และทางตอนใต้ของประเทศไทย
- 3.2.3 จัดให้มีแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3.3 พัฒนาและต่อยอดงานวิจัยไปสู่ผลิตภัณฑ์และบริการ

- 3.3.1 จัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้ในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และขยายไปยังสวนพฤกษศาสตร์ในภูมิภาคให้ครบทุกแห่ง
- 3.3.2 ศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์เพื่อความงาม ผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยเน้นทำการศึกษาวิจัยในพืชกลุ่มกล้วยไม้ ชิง-ชำ และไม้หายาก
- 3.3.3 พัฒนาและจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ทางวิชาการในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ให้มีการเผยแพร่ไปสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น
- 3.3.4 เผยแพร่ผลงานทางวิชาการไปสู่สาธารณชนทั้งในรูปแบบของการจัดแสดง นิทรรศการทั้งในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์กับนิทรรศการร่วมกับหน่วยงานอื่น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : ส่งเสริมภาพลักษณ์และพัฒนาธุรกิจ

● กลยุทธ์

4.1 สร้างภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์

- 4.1.1 จัดให้มีการวิเคราะห์และสร้างภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์ (Brand Identity) เพื่อสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์ที่จะให้ประชาชนได้รับรู้ในคุณค่าและจดจำภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์
- 4.1.2 ประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์ผ่านสื่อทุกช่องทาง และเน้นสื่อทางอินเทอร์เน็ต สื่อทาง Social Network

4.2 ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ

- 4.2.1 จัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่สวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยเฉพาะงานที่ได้รับความสนใจจากประชาชน
- 4.2.2 เผยแพร่สวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นโดยสื่อเผยแพร่ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ป้ายโฆษณา และเพิ่มการใช้พื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นสถานที่ถ่ายทำรายการโทรทัศน์ สารคดีต่างๆ

4.3 เพิ่มศักยภาพในการหารายได้

- 4.3.1 สร้างจุดเน้นของการเน้นให้ความสำคัญของพืชในกลุ่มสำคัญ 3 กลุ่ม คือ กล้วยไม้ ชิง-ชำ และไม้หายาก ด้วยการจัดทำของที่ระลึก จำหน่ายต้นไม้ กล้าจิ๋ว
- 4.3.2 จัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละช่วงฤดู

- 4.3.3 เพิ่มสินค้าและบริการมากยิ่งขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์จากศูนย์เกษตรอินทรีย์ ผลิตภัณฑ์เพื่อความงามที่ได้จากผลงานวิจัย
- 4.3.4 ขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า และการเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายในระบบอินเทอร์เน็ต
- 4.3.5 คัดเลือกพันธุ์ไม้หายาก พันธุ์ไม้ประจำถิ่น พันธุ์ไม้ในพระนามสายพันธุ์แท้ที่ผ่านการตรวจสอบของนักวิชาการมาจำหน่าย เพื่อเพิ่มฐานลูกค้าในระดับบนให้มากยิ่งขึ้น
- 4.3.6 บริหารกิจการหรือให้บริการศูนย์ฝึกอบรม

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : พัฒนาเป็นองค์กรที่รักษาสีเขียวและรับผิดชอบต่อสังคม (Green & Clean Organization)

● กลยุทธ์

5.1 เน้นการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมพิเศษเพื่อสนองพระราชดำริ

- 5.1.1 เพาะขยายพันธุ์หญ้าแฝก จัดทำแปลงสาธิตการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยหญ้าแฝก และการเผยแพร่ให้ความรู้กับประชาชน การแจกจ่ายกล้าพันธุ์หญ้าแฝกให้ประชาชนนำไปใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เสี่ยงต่อการพังทลายของดิน
- 5.1.2 ศึกษาวิเคราะห์และชีววิทยาของหิ่งห้อยในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ ฟีนฟูและอนุรักษ์หิ่งห้อยในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ จัดทำป้ายให้ความรู้ รวมถึงการนำข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่มีอยู่มาจัดทำเป็นสื่อให้ความรู้
- 5.1.3 จัดการประชุมทางวิชาการ/จัดกิจกรรมทางวิชาการเพื่อร่วมเผยแพร่และรณรงค์กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เถลิงพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย

5.2 สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่รักษาสีเขียวและรับผิดชอบต่อสังคม

- 5.2.1 นำระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมมาใช้ทั่วทั้งองค์กร และสร้างเสริมค่านิยมในการร่วมกันดูแลรักษาสีเขียวและรับผิดชอบต่อสังคมให้กับบุคลากรทุกระดับ
- 5.2.2 ส่งเสริมให้มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่รักษาสีเขียวและรับผิดชอบต่อสังคมในกิจกรรมและบริการต่างๆ ขององค์กรฯ รวมทั้งการเปิดเผยข้อมูลให้แก่ประชาชนได้รับทราบเพื่อสร้างภาพลักษณ์ในการเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมรักษาสีเขียวและรับผิดชอบต่อสังคม
- 5.2.3 ลดการใช้สารเคมีในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ทุกแห่ง และนำระบบเกษตรอินทรีย์มาใช้ทดแทน เพื่อให้เป็นองค์กรที่รักษาสีเขียวอย่างแท้จริง (Green Garden)

- 5.2.4 จัดทำแปลงถาวรศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อพืชและมนุษย์ (Climate change)

5.3 เสริมสร้างความรักและความตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่ประชาชน

- 5.3.1 ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่ จัดแปลงพันธุ์ไม้ภายในสวนพฤกษศาสตร์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการบริการที่เท่าเทียม
- 5.3.2 จัดหาพื้นที่สำหรับเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาคราชการ อุตสาหกรรมและเอกชน เข้ามามีกิจกรรมการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์
- 5.3.3 ส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนละแวกใกล้เคียงสวนพฤกษศาสตร์ รวมถึงชุมชนที่อยู่ห่างไกล ชุมชนที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับสวนพฤกษศาสตร์ ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต สนับสนุนกิจกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 6 : เพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กร

● **กลยุทธ์**

6.1 เพิ่มขีดสมรรถนะของบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ

- 6.1.1 พัฒนาและเพิ่มขีดสมรรถนะของบุคลากรในด้านความรู้พื้นฐานด้านพฤกษศาสตร์ เพื่อให้เป็นผู้ที่จักสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Train the Trainer)
- 6.1.2 เตรียมความพร้อมของบุคลากรเพื่อการก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียน พัฒนาทักษะทางด้านการสื่อสาร ภาษาอังกฤษ ภาษาอื่นๆ สำหรับเจ้าหน้าที่ให้บริการ รวมถึงทักษะในการสื่อสารภายในองค์กร (Communication skills)
- 6.1.3 พัฒนาขีดสมรรถนะและวัฒนธรรมในการทำงานที่มีความหลากหลาย สามารถทำงานข้ามหน่วยงานและสายงานได้
- 6.1.4 พัฒนาสมรรถนะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆ เช่น ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับต้น
- 6.1.5 เสริมสร้างนักบริหารรุ่นใหม่ เพื่อให้เป็นกลุ่มผู้บริหารที่บุกเบิกหรือเป็นผู้สร้างนวัตกรรมในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กรฯ ให้ก้าวไปสู่ความเป็นองค์กรชั้นนำ
- 6.1.6 จัดให้มีระบบการให้คำแนะนำ ระบบพี่เลี้ยง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
- 6.1.7 จัดทำคู่มือการทำงานเพื่อสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน รวมทั้งจัดให้มีการเตรียมแผนสร้างบุคลากรทดแทน

- 6.1.8 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีให้กับคณะกรรมการ
อนุกรรมการ เพื่อให้มีการผลักดันการดำเนินงานขององค์กรฯ ให้เป็นไปตาม
วัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม

6.2 ปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรฯ ให้มีความเหมาะสม

- 6.2.1 ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการจัดการสวนพฤกษศาสตร์ที่เหมาะสมเปรียบเทียบกับหน่วยงานในรูปแบบใกล้เคียงกันหรือหน่วยงานที่เป็น Best Practice
- 6.2.2 ปรับปรุงโครงสร้าง อัตรากำลัง ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับภารกิจและการเจริญเติบโต

6.3 พัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรบุคคล

- 6.3.1 ทบทวน/จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรเพื่อเป็นทิศทางในการพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรบุคคล
- 6.3.2 พัฒนาระบบบริหารผลตอบแทนและสิทธิประโยชน์
- 6.3.3 พัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยใช้ระบบการวัดผลการดำเนินงานรายบุคคล เพื่อสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานที่แท้จริง และให้มีการประเมินที่โปร่งใส เป็นที่ยอมรับ
- 6.3.4 พัฒนาและเสริมสร้างระบบแรงงานสัมพันธ์
- 6.3.5 จัดหาแนวทางการจัดการความขัดแย้งทางผลประโยชน์
- 6.3.6 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล
- 6.3.7 จัดให้มีกลไกดูแลรับผิดชอบในเรื่องเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการให้เหมาะสมกับสภาพการทำงานและสถานการณ์ค่าครองชีพที่เปลี่ยนแปลงไป

6.4 เสริมสร้างระบบคุณธรรม จริยธรรม ปรับกระบวนทัศน์ โดย

- 6.4.1 ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานภายในองค์กรฯ ใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการทำงาน และยกระดับธรรมาภิบาลขององค์กรฯ ให้อยู่ในระดับที่เป็นที่ยอมรับของประชาชน โดยเฉพาะการพัฒนาเจ้าหน้าที่ทุกระดับให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมาภิบาล รวมทั้งกำหนดให้มีกลไกเพื่อรับผิดชอบดูแลในเรื่องการส่งเสริมธรรมาภิบาลขึ้นภายในองค์กรฯ
- 6.4.2 ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนค่านิยม และหล่อหลอมวัฒนธรรมใหม่ให้เอื้อต่อการพัฒนาองค์กรฯ ส่งเสริมบุคลากรขององค์กรฯ เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม รวมทั้งสร้างกลไกเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพ วางแนวทางการเชื่อมโยงคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลไว้กับระบบงานอื่นๆ
- 6.4.3 สร้างจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในภายในองค์กรฯ ให้ปฏิบัติงานด้วยความประพฤติชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต เป็นกลาง ไม่เลือกปฏิบัติ ยึดถือคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักในการทำงาน

- 6.4.4 ยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ของงานและจริยธรรมสูง เพื่อให้เป็นผู้นำต้นแบบที่ดีสำหรับการปฏิบัติงานขององค์กรฯ
- 6.4.5 ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานภายในองค์กรฯ มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) โดยการทำงานภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับดูแลตนเองที่ดี คำนึงถึงบริการที่มีคุณภาพอันจะก่อให้เกิดประโยชน์และผลกระทบเชิงบวกแก่ผู้เข้ามาใช้บริการขององค์กรฯ

6.5 ปรับปรุงระบบการตัดสินใจ การบริหารความเสี่ยง และกำกับตรวจสอบในการดำเนินงาน

- 6.5.1 ทบทวน/จัดทำแผนบริหารความเสี่ยงและการกำกับดูแลกิจการที่ดี การควบคุมภายใน รวมถึงแผนกลยุทธ์ด้านการตรวจสอบภายใน เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่ชัดเจน
- 6.5.2 เสริมสร้างความเข้มแข็งของการกำกับดูแลกิจการที่ดี และการควบคุมภายในที่ดีขององค์กรฯ โดยเฉพาะการเสริมสร้างบทบาทและความเข้มแข็งของคณะกรรมการ คณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อช่วยทำหน้าที่สอบทานระบบการบริหารงานและการควบคุมภายในที่ดี
- 6.5.3 ส่งเสริมให้บุคลากรภายในมีความรู้ ความเข้าใจ และร่วมกันเฝ้าระวังความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น
- 6.5.4 นำเสนอข้อมูลสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการแสดงการรับผิดชอบต่อสังคม โปร่งใส และเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติงาน และจัดให้มีช่องทางสื่อสารให้ผู้มาใช้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศขององค์กรฯ ได้โดยง่าย
- 6.5.5 พัฒนาการบริหารจัดการความเสี่ยง การรายงานผลการบริหารจัดการความเสี่ยงในระดับที่มีความรุนแรง ให้มีการรายงานอย่างน้อยเป็นรายไตรมาส และให้มีการดำเนินการวิเคราะห์ความเสี่ยงในทุกโครงการที่จะดำเนินงานเพื่อผลักดันให้เป็นวัฒนธรรมขององค์กร

6.6 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศรองรับการเปลี่ยนแปลง

- 6.6.1 ทบทวน/จัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นแปลงอย่างต่อเนื่อง
- 6.6.2 จัดให้มีการจัดทำ ทบทวนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับภารกิจหลักและการกิจสนับสนุนขององค์กรฯ รวมถึงการจัดทำและทบทวนแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการระบบสารสนเทศที่เป็นรูปธรรม
- 6.6.3 เพิ่มระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร

ทรัพยากรบุคคล ระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการควบคุมและการตรวจสอบ
ภายใน

- 6.6.4 พัฒนาระบบสารสนเทศที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ และระบบ
สารสนเทศที่จะตอบสนองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์การฯ

โครงการสำคัญเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ (Flagship Project)

เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การสวนพฤกษศาสตร์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทุกหน่วยงานมีทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการดำเนินงานร่วมกัน และมีจุดมุ่งเน้นในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดด้วยทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด จึงกำหนดให้มีโครงการสำคัญเพื่อรองรับการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ (Flagship Project) จำนวน 8 โครงการสำคัญเร่งด่วนดังนี้

1. โครงการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและบริการพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวให้ก้าวไปสู่ ASEAN

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวทั้งด้านการจัดการพื้นที่ การขยายตัวทางด้านการศึกษา และการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเดิมให้สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบไฟฟ้าสำรอง ระบบโทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบน้ำ เส้นทางสัญจรภายในพื้นที่ ห้องสุขา สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการปรับปรุงอาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ให้พร้อมใช้งานและมีความเหมาะสมในการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของประชาชน

2. โครงการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สวนพฤกษศาสตร์

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำและพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนที่สามารถเข้าศึกษาเรียนรู้ได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ และมีกิจกรรมสำหรับการศึกษาเรียนรู้ที่ดึงดูดใจให้ศึกษาเรียนรู้ได้ตลอดทั้งวัน ปรับปรุงการจัดพื้นที่ เพิ่มฐานการเรียนรู้เป็นสวนแห่งความรู้คู่ความเพลิดเพลิน

3. โครงการส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงพฤกษศาสตร์ได้ทุกฤดู (Year Plan)

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ภายในสวนพฤกษศาสตร์ โดยให้มีการกระจายตัวของจำนวนผู้เข้ามาท่องเที่ยวตลอดทั้งปี การนำเสนอความงามของพรรณไม้ในแต่ละช่วงฤดูกาลกับการจัดกิจกรรมที่สลับเปลี่ยนหมุนเวียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการ

4. โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพฤกษศาสตร์ในระดับภูมิภาค ASEAN

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักที่จะให้องค์การสวนพฤกษศาสตร์เป็นหน่วยงานชั้นนำทางด้านการให้ความรู้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะองค์ความรู้ทางพืช โดยมีการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ขยายการฝึกอบรมในหลักสูตรที่เข้มแข็งขององค์การฯ ไปยังกลุ่มเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

5. โครงการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพืช

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการเร่งรัดสำรวจความหลากหลายของพรรณพืชโดยเฉพาะพรรณไม้หายากในประเทศไทย ให้มีการเก็บรวบรวมและอนุรักษ์ไว้ในที่สวนพฤกษศาสตร์ และการขยายการสำรวจและเก็บรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ในพื้นที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นในกลุ่มพืชที่องค์การฯ มีความเชี่ยวชาญและมีศักยภาพในการพัฒนาและต่อยอดที่ได้แก่ กล้ายไม้ และพืชในตระกูลขิง-ข่า และไม้หายาก เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมพรรณไม้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

6. โครงการสร้างภาพลักษณ์ (Brand Identity)

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการกำหนดและสร้างภาพลักษณ์สวนพฤกษศาสตร์ คุณค่าของสวนพฤกษศาสตร์มอบให้แก่ประชาชน เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ภาพลักษณ์สวนพฤกษศาสตร์

7. โครงการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญในการพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ การดำเนินงานเน้นการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคลากรทั้งในด้านที่เป็นงานในการกิจความรับผิดชอบและภารกิจในด้านการให้บริการแก่ประชาชน รวมถึงการพัฒนาระบบประเมินผลการดำเนินงานที่สะท้อนผลการปฏิบัติงานที่แท้จริง โปร่งใสและเป็นที่ยอมรับ

8. โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

สรุปสาระสำคัญ :

มีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างการมีส่วนร่วมประชาชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมถึงภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมและแหล่งเงินสนับสนุนจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นการสร้างภาพลักษณ์การเป็นผู้นำทางด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศไทยให้กับสวนพฤกษศาสตร์อีกทางหนึ่ง

แผนงาน/โครงการตามยุทธศาสตร์ประจำปี 2556 – 2560
องค์การสวนพฤกษศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : พัฒนาสวนสวยแห่งการเรียนรู้คู่ความเพลิดเพลิน (Garden of Edutainment)

กลยุทธ์ / แผนงาน / โครงการ	ค่าเป้าหมายตัวชี้วัด						งบประมาณ (ล้านบาท)						หน่วยงาน รับผิดชอบ
	หน่วยนับ	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม	
1.1 กำหนดลักษณะของสวนพฤกษศาสตร์ แต่ละแห่งให้มีความโดดเด่น							76.54	88.04	101.18	116.43	132.74	514.93	
(1) โครงการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์							37.85	43.54	50.00	57.57	68.00	256.96	สนป.
(2) โครงการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ บ้านร่มเกล้า พิษณุโลก ใน พระราชดำริ							7.06	8.12	9.34	10.75	11.82	49.09	ส.พล.
(3) โครงการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ ระยอง							11.67	13.43	15.44	17.76	19.54	77.84	ส.รย.
(4) โครงการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ เมืองพล ขอนแก่น							6.46	7.43	8.54	9.82	10.80	43.05	ส.ขก.
(5) โครงการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ พระแม่ย่า สุโขทัย							10.74	12.35	14.21	16.34	17.97	71.61	ส.ขท.
(6) โครงการจัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์ เกาะระ พังงา							2.76	3.17	3.65	4.19	4.61	18.38	ส.พง.

กลยุทธ์ / แผนงาน / โครงการ	ค่าเป้าหมายตัวชี้วัด						งบประมาณ (ล้านบาท)						หน่วยงาน รับผิดชอบ
	หน่วยนับ	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม	
1.2 สร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สวนพฤกษศาสตร์													
(1) โครงการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้	ฐานการเรียนรู้	3	5	5	5	5	16.45	18.92	21.75	25.00	28.77	110.89	คณะทำงาน
1.3 ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการให้บริการ													
(1) โครงการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวให้ก้าวไปสู่ ASEAN	รายการ	2	8	10	10	12	60.00	70.00	80.00	20.00	20.00	250.00	คณะทำงาน
รวมงบประมาณตามยุทธศาสตร์							152.99	176.96	202.93	161.43	181.51	875.82	

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน

กลยุทธ์ / แผนงาน / โครงการ	ค่าเป้าหมายตัวชี้วัด						งบประมาณ (ล้านบาท)						หน่วยงาน รับผิดชอบ
	หน่วยนับ	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม	
2.1 ส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิง พหุศาสตร์ได้ทุกฤดู (Year Plan)													
(1) โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวใน สวนพหุศาสตร์ได้ทุกฤดู	คน	260,000	338,000	440,000	572,000	744,000	2.50	5.00	8.00	10.00	12.00	37.50	คณะทำงาน
2.2 พัฒนาหลักสูตรการถ่ายทอดความรู้ให้ สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และขยาย ไปยังกลุ่มเป้าหมายใหม่													
(1) โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน พหุศาสตร์ในระดับภูมิภาค ASEAN	คน	4,000	5,200	6,760	8,800	11,000	4.30	5.40	6.21	7.14	8.21	31.26	คณะทำงาน
2.3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายใน และภายนอกประเทศ													
(1) โครงการแลกเปลี่ยนและพัฒนา ความร่วมมือทางวิชาการ	เครือข่าย	2	4	6	8	10	2.06	2.37	2.73	3.13	3.44	13.73	สนว.
2.4 ใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแพร่และ ถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน													
(1) โครงการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อ เผยแพร่องค์ความรู้	จุด	1	2	2	2	2	3.00	5.00	5.00	5.00	5.00	23.00	สพธ.
รวมงบประมาณตามยุทธศาสตร์							11.86	17.77	21.94	25.27	28.65	105.49	

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน

กลยุทธ์ / แผนงาน / โครงการ	ค่าเป้าหมายตัวชี้วัด						งบประมาณ (ล้านบาท)						หน่วยงาน รับผิดชอบ
	หน่วยนับ	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม	
3.1 เร่งสำรวจและรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ													
(1) โครงการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในประเทศไทย	เรื่อง	10	10	10	10	10	14.42	16.58	19.00	22.00	25.00	97.00	คณะทำงาน
3.2 เริ่มการสำรวจและรวบรวมพรรณไม้ในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้													
(1) โครงการสำรวจความหลากหลายของพืชในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	พื้นที่	-	1	2	3	4	-	10.00	20.00	30.00	40.00	100.00	คณะทำงาน
3.3 พัฒนาและต่อยอดงานวิจัยไปสู่ผลิตภัณฑ์และบริการ													
(1) โครงการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืช	ชนิด	2	4	8	10	10	3.26	7.00	14.00	17.50	20.00	61.76	สนว.
รวมงบประมาณตามยุทธศาสตร์							17.68	33.58	53.00	69.50	85.00	258.76	

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : ส่งเสริมภาพลักษณ์และพัฒนาธุรกิจ

กลยุทธ์ / แผนงาน / โครงการ	ค่าเป้าหมายตัวชี้วัด						งบประมาณ (ล้านบาท)						หน่วยงาน รับผิดชอบ
	หน่วยนับ	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม	
4.1 สร้างภาพลักษณ์ของสวนพฤกษศาสตร์													
(1) โครงการสร้างภาพลักษณ์ (Brand Identity)	โครงการ	-	2	3	3	5	-	5.00	6.00	7.00	10.00	28.00	สพธ.
4.2 ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สวนพฤกษศาสตร์ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ													
(1) โครงการประชาสัมพันธ์เชิงรุกสู่ประชาชน	คน	260,000	338,000	440,000	572,000	744,000	4.87	13.11	14.42	15.87	18.25	66.52	สพธ.
4.3 เพิ่มศักยภาพในการหารายได้													
(1) โครงการเพิ่มศักยภาพในการหารายได้	ล้านบาท	17.50	18.05	20.07	23.08	26.54	1.19	1.50	1.73	1.98	2.28	8.68	สพธ.
รวมงบประมาณตามยุทธศาสตร์							6.06	19.61	22.15	24.85	30.53	103.20	

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : พัฒนาให้เป็นองค์กรที่รักษาสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม (Green & Clean Organization)

กลยุทธ์ / แผนงาน / โครงการ	ค่าเป้าหมายตัวชี้วัด						งบประมาณ (ล้านบาท)						หน่วยงาน รับผิดชอบ
	หน่วยนับ	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม	
5.1 เน้นการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมพิเศษ													
(1) โครงการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยหญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กล้า/พื้นที่	300,000 /1	500,000 /2	700,000 /3	900,000 /4	900,000 /4	0.30	0.50	0.70	0.90	0.90	2.60	คณะทำงาน
(2) โครงการจัดประชุมทางวิชาการเฉลิมพระ เกียรติ	ครั้ง	1	1	1	1	1	0.10	0.50	1.00	1.00	1.00	3.60	คณะทำงาน
(3) โครงการศึกษานิเวศวิทยาและชีววิทยา ของหิ่งห้อยในประเทศไทย	พื้นที่	1	1	1	-	-	0.25	0.50	0.50	0.50	0.50	2.25	สนว.
5.2 สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการ พัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่รักษา สิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม													
(1) โครงการนาระบบ ISO14001 มาใช้ทั่ว ทั้งองค์กร	หน่วยงาน	-	5	10	10	10	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	5.00	คณะทำงาน
5.3 เสริมสร้างความรักและความตระหนักใน ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและการ แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่ ประชาชน													
(1) โครงการส่งเสริมการแสดงความ รับผิดชอบต่อสังคม	กิจกรรม	7	10	15	15	15	1.46	1.68	1.93	2.22	2.55	9.84	คณะทำงาน
รวมงบประมาณตามยุทธศาสตร์							3.11	4.18	5.13	5.62	5.95	23.99	

ยุทธศาสตร์ที่ 6 : เพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กร

กลยุทธ์ / แผนงาน / โครงการ	ค่าเป้าหมายตัวชี้วัด						งบประมาณ (ล้านบาท)						หน่วยงาน รับผิดชอบ
	หน่วยนับ	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม	
6.1 เพิ่มขีดสมรรถนะของบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ													
(1) โครงการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร	ครั้ง	16	20	25	30	40	0.60	4.00	5.00	5.00	5.00	19.60	สนบ.
6.2 ปรับปรุงโครงสร้างองค์การฯ ให้มีความเหมาะสม													
6.3 พัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรบุคคล													
(1) โครงการพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบุคลากร	ระบบ	1	3	3	-	-	5.00	5.00	5.00	2.00	2.00	19.00	สนบ.
6.4 เสริมสร้างระบบคุณธรรม จริยธรรม ปรับกระบวนการทัศน์													
(1) โครงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับบุคลากรทุกระดับ	ครั้ง	1	2	2	2	2	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	2.50	สนบ.
6.5 ปรับปรุงระบบการตัดสินใจ การบริหารความเสี่ยง และกำกับตรวจสอบในการดำเนินงาน													
(1) โครงการส่งเสริมการบริหารจัดการความเสี่ยงและสนับสนุนการตรวจสอบ	ครั้ง	1	2	2	2	2	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	5.00	สนบ./สตส.
6.6 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศรองรับการเปลี่ยนแปลง													
(1) โครงการบริหารจัดการสารสนเทศ	ระบบ	2	3	3	3	3	3.82	15.00	20.00	20.00	20.00	64.82	
รวมงบประมาณตามยุทธศาสตร์							10.92	25.50	31.50	28.50	28.50	126.92	

สรุปงบประมาณตามแผนงาน/โครงการตามยุทธศาสตร์ประจำปี 2556 – 2560
องค์การสวนพฤกษศาสตร์

กลยุทธ์ / แผนงาน / โครงการ	ค่าเป้าหมายตัวชี้วัด						งบประมาณ (ล้านบาท)						หน่วยงาน รับผิดชอบ
	หน่วยนับ	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	ปี 56	ปี 57	ปี 58	ปี 59	ปี 60	รวม	
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 1							152.99	176.96	202.93	161.43	181.51	875.82	
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 2							11.86	17.77	21.94	25.27	28.65	105.49	
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 3							17.68	33.58	53.00	69.50	85.00	258.76	
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 4							6.06	19.61	22.15	24.85	30.53	103.20	
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 5							3.11	4.18	5.13	5.62	5.95	23.99	
งบประมาณตามยุทธศาสตร์ที่ 6							10.92	25.50	31.50	28.50	28.50	126.92	
รวมทั้งสิ้น							202.62	277.76	341.15	315.17	360.14	1,494.18	

หมายเหตุ : เป็นงบประมาณประมาณการไม่รวมค่าใช้จ่ายบุคลากร ค่าสวัสดิการ ค่าสาธารณูปโภค และค่าใช้จ่ายตามภารกิจประจำปีประมาณ 96 ล้านบาท

บทที่ 6

การติดตามประเมินผล

การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ ถือเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้องค์การฯ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานได้ทราบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่แสดงถึงความก้าวหน้า ความสำเร็จ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานตามแผนฯ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และการพัฒนาแผนกลยุทธ์ขององค์การฯ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป โดยองค์การฯ ได้กำหนดการกลไกการติดตามประเมินผลไว้ดังนี้

1. การกำหนดผลสัมฤทธิ์

เพื่อสร้างความชัดเจนในการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

1.1 การกำหนดตัวชี้วัดผลงาน (Key Performance Indicator) สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ของงานหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์การฯ และเป็นตัวชี้วัดที่เป็นที่ยอมรับของบุคลากรภายในองค์การฯ และตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ขององค์การฯ

1.2 การกำหนดค่าของตัวชี้วัดหรือเกณฑ์มาตรฐานเชิงปริมาณ ที่องค์การฯ ต้องการบรรลุถึง โดยการกำหนดตัวชี้วัดผลงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์และกิจกรรมหลักขององค์การฯ

2. การวัดผลการปฏิบัติงาน

จัดให้มีการแปลงกรอบแนวทางตามแผนให้เป็นกิจกรรมการปฏิบัติ ด้วยการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ (Action plan) โดยมอบหมายให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการแปลงแผนไปสู่กิจกรรม และการลงมือปฏิบัติการตามแผนที่กำหนด พร้อมทั้งดำเนินการวัดผลการปฏิบัติงานภายใต้กรอบของตัวชี้วัดผลงานที่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า โดยเน้นหลักการ 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ความประหยัด (Economy) ซึ่งเป็นการวัดผลการปฏิบัติงานที่ให้ความสนใจกับปัจจัยนำเข้า (Input) ที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม และถือเป็นผลงานที่สำคัญประการหนึ่งที่องค์การฯ ต้องให้ความสำคัญ ด้วยการเปรียบเทียบทรัพยากรที่ต้องการสำหรับกิจกรรมแต่ละกิจกรรม กับปริมาณของทรัพยากรที่ใช้ไปจริงในการดำเนินกิจกรรม

2.2 ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) เป็นการวัดผลการปฏิบัติงานที่ให้ความสนใจกับกระบวนการดำเนินงาน (Process) ด้วยการเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าจริงกับผลผลิตที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินงานนั้นๆ ว่าหน่วยงานมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลงานสูงกว่าเดิม หรือหน่วยงานมีผลงานเท่าเดิมแต่สามารถใช้ทรัพยากรลดน้อยลงได้

2.3 ความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) เป็นการวัดผลการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นในด้านปัจจัยนำออกของการดำเนินงาน (Output) ด้วยการเปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ว่า การดำเนินงานของหน่วยงานได้ก่อให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้อย่างไร

3. การรายงานผล

องค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้กำหนดแนวทางในการรายงานผลสัมฤทธิ์ไว้ดังนี้

3.1 พัฒนาเครื่องมือ กระบวนการที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การรายงานผลที่เป็นที่ยอมรับของบุคลากรทั้งองค์กรฯ เช่น แบบรายงานทั้งในรูปของเอกสารและระบบฐานข้อมูล เป็นต้น

3.2 จัดทำคู่มือการดำเนินการวัดผลงานและการรายงานผล เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของพนักงาน

3.3 จัดประชุมร่วมกัน เพื่อชี้แจงตัวชี้วัดในแต่ละด้าน และการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงาน บทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบ และทักษะที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูล และการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 สรุป วิเคราะห์ และจัดทำรายงาน ให้ผู้บริหาร พนักงานภายในองค์กรฯ เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการตามกิจกรรมต่างๆ เพื่อร่วมนำองค์กรฯ ไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ร่วมกัน ซึ่งมีแนวทางในการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน ดังนี้

- มิติในการวัดผลงานและชื่อของตัววัดผลงาน : หน่วยงานที่ปฏิบัติ
- เป้าหมายเชิงปริมาณที่กำหนดไว้ในแต่ละช่วงเวลา
- ผลงานที่ดำเนินการได้จริงในแต่ละช่วงเวลา
- ระดับของผลการดำเนินงานที่กำหนดให้ถ่ายทอดความเข้าใจ
- ปัญหาและอุปสรรคเพื่อชี้แจงสาเหตุของความคลาดเคลื่อนของผลงาน

นิยามศัพท์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นี้จึงขออธิบายนิยามศัพท์ที่ใช้ในการแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ ดังนี้

กล้วยไม้ (Orchidaceae) หมายถึง พืชล้มลุก อายุหลายปี เป็นพืชบกหรือ epiphyte มีบางชนิดเป็น saprophyte ระบบรากพิเศษเจริญดีมากเป็น aerial root หรือ tuber เป็นพืชที่เจริญงอกงามได้ดีในเขตอบอุ่นหรือเขตร้อนชื้น จัดอยู่ในกลุ่มพืชใบเลี้ยงเดี่ยว มีประมาณ 740 สกุล ประมาณ 18,000 ชนิด อาทิเช่น คัทลียา เอื้องพร้าว รองเท้านารี ฟ้ามุ่ย แวนดา กาเรกร่อน และช้างต่างๆ เป็นต้น สายพันธุ์ของกล้วยไม้ที่ขึ้นและเติบโตในป่าเรียกว่า กล้วยไม้ป่า มีลักษณะการเติบโตแบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

1. กล้วยไม้อากาศ คือ กล้วยไม้ที่เกาะอาศัยอยู่บนต้นไม้อื่น โดยมีรากเกาะอยู่กับกิ่งไม้หรือลำต้น
2. กล้วยไม้ดิน คือ กล้วยไม้ที่ขึ้นอยู่ตามพื้นดินและปกคลุมด้วยอินทรีย์วัตถุ
3. กล้วยไม้หิน คือ กล้วยไม้ที่ขึ้นตามโขดหิน

พืชวงศ์ขิง - ข่า (Zingiberaceae) หมายถึง พืชล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดินเป็นแบบแง่ง (rhizome) หรือ tuber ขนาดใหญ่ ที่เจริญเติบโตได้ดีทั้งในเขตร้อนและเขตอบอุ่น ที่มีความชื้นสูง ศูนย์กลางการกระจายพันธุ์อยู่ในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถกระจายได้บริเวณกว้างตั้งแต่ความสูงระดับต่ำสุดจนถึงระดับสูง 2,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล พืชวงศ์นี้มีลักษณะพิเศษคือทุกส่วนของต้นมีกลิ่นของน้ำมันหอมระเหย (essential oil) ใช้เป็นเครื่องเทศและยังเป็นพืชสมุนไพรมีสรรพคุณเป็นยา (nutraceutical) มีพืชประมาณ 47 สกุล ประมาณ 1,400 ชนิดพันธุ์ พืชที่อยู่ในวงศ์นี้ อาทิเช่น กระวาน เอื้องหมายนา ขมิ้น กระเจียว ปทุมมา ดอกเข้าพรรษา มหาหงษ์ ดาหลา และกระทือ เป็นต้น

พืชถิ่นเดียวและพืชที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ หมายถึง พืชที่พบขึ้นและแพร่พันธุ์ตามธรรมชาติในบริเวณเขตภูมิศาสตร์เขตใดเขตหนึ่งของโลก และเป็นพืชที่มีเขตกระจายพันธุ์ทางภูมิศาสตร์ค่อนข้างจำกัด ไม่กว้างขวางนัก มักจะพบพืชถิ่นเดียวบนพื้นที่ที่มีลักษณะจำกัดทางระบบนิเวศ เช่น บนเกาะ ยอดเขา หน้าผาของภูเขาหินปูน แอ่งพรุ เป็นต้น

พื้นที่ Mainland หมายถึง พื้นที่แผ่นดินใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย 4 ประเทศ คือ พม่า ลาว เวียดนาม และกัมพูชา

